

Archeologienota

Tielt, Kortrijkstraat
Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Tielt, Kortrijkstraat: Verslag van Resultaten

Auteurs

Christine Swaelens en David Demoen

Erkende archeoloog

Christine Swaelens (Erkenningsnummer: 2016/00150)

BAAC-Projectnummer

2019-0059

Plaats en datum

Gent, 18 december 2018

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 977

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Huidige situatie	5
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen	5
1.1.6	Randvoorwaarden	5
1.2	Werkwijze en strategie	17
1.2.1	Onderzoeksvragen	17
1.2.2	Heuristiek	17
1.3	Assessmentrapport	19
1.3.1	Landschappelijk kader	19
1.3.2	Historisch kader	30
1.3.3	Cartografische bronnen	31
1.3.4	Archeologisch kader	38
1.4	Besluit	42
1.4.1	Datering en interpretatie	42
1.4.2	Archeologische verwachting	42
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering	43
1.4.4	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	45
2	Samenvatting	47
3	Lijsten	48
3.1	Lijst met figuren	48
3.2	Lijst met tabellen	48
4	Bibliografie	49

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Tielt, Kortrijkstraat		
Ligging	Kortrijkstraat 89, Tielt, West-Vlaanderen		
Kadaster	Tielt, Afdeling 1, Sectie K, Perceelnrs: 1031C, 1032H en 1032K		
Coördinaten	Noordwest:	x: 76698.64	y: 187918.49
	Noordoost:	x: 76779.51	y: 187876.96
	Zuidwest:	x: 76779.66	y: 187860.99
	Zuidoost:	x: 76679.33	y: 187892.93
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0059		
Bureau- onderzoek	Projectcode	2018J321	
	Erkende archeoloog	Christine Swaelens (Erkenningsnummer: 2016/00150) David Demoen (archeoloog)	
	Betrokken derden	/	

¹ AGIV 2018i

Figuur 2: Plangebied op kadastrakaart (GRB)²

² AGIV 2018a

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 3.0.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wooneenheden met ondergrondse parkeergelegenheid en bijbehorende nutsvoorzieningen) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Tielt, Kortrijkstraat* bedraagt ca. 2950 m². Het oosten van het plangebied valt binnen een archeologische vastgestelde zone, nl. de 'Historische stadskern van

Tielt (ID 11922)'. Het ligt niet binnen een zone aangeduid op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³

Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving enkele waarden voor 'Vastgesteld bouwkundig erfgoed' opgenomen in het Geoportaal. Het betreft een Neoclassicistisch herenhuis net ten zuiden van het plangebied (Kortrijkstraat 99, ID 61695), verschillende interbellumwoningen ten oosten van het plangebied (Sint-Michiëlstraat 38-40 en 42; respectievelijk ID 25730 en ID 42949), het Sint-Michiëlsinstituut (of Klein College, ID 59085) ten noorden en een vrijstaand woonhuis in modernistische stijl (Steenstraat 13, ID 76782) ten oosten van het plangebied.

Aangezien een deel van het plangebied in een archeologisch vastgestelde zone ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en de ingreep minstens 100 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.1.4 Huidige situatie

Binnen het plangebied bevindt zich in het oosten van het plangebied bebouwing. Deze zone kent reeds vanaf de 18^e eeuw bebouwing (zie 1.3.3 Cartografische bronnen). Door de eeuwen heen werden de dwarsliggende gebouwen bijgebouwd. Vanaf de orthofoto van 1971 (Figuur 3) bevindt zich eveneens bebouwing/verharding in het westen van het plangebied. Deze werd op het cartografisch materiaal niet aangetroffen.

1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein de bouw van een appartementsgebouw met bijbehorende nutsvoorzieningen alsook een winkelruimte (Figuur 10). Eerst dienen de bomen ontrooid, verharding ontmanteld en de bebouwing afgebroken te worden.

De ondergrondse footprint is kleiner dan bovengrondse (Figuur 11 en

Figuur 12). De totale oppervlakte van de kelder met bijbehorende inrit bedraagt ca 1250 m². De funderingen van de ondergrondse kelder zullen tot 370 cm -MV reiken (Figuur 13). Het betreft een klassieke funderingszool, nl. een plaatfundering bovenop een paalfundering (palen hebben een diameter van 30 cm en een diepte van 10 m). Plaatselijk zal verdiept worden voor de liftschacht, tot op een diepte van 480 cm -MV (Figuur 13). De nutsvoorzieningen worden eveneens aangelegd op een diepte van ca 360 cm -MV. Deze nutsvoorzieningen liggen verspreid over het plangebied. De aanleg van de verharding voor parking en voor het wandelpad, dat zal aangesloten worden op de reeds bestaande verharding, zal een dikte hebben van ca 24 cm (Figuur 14).

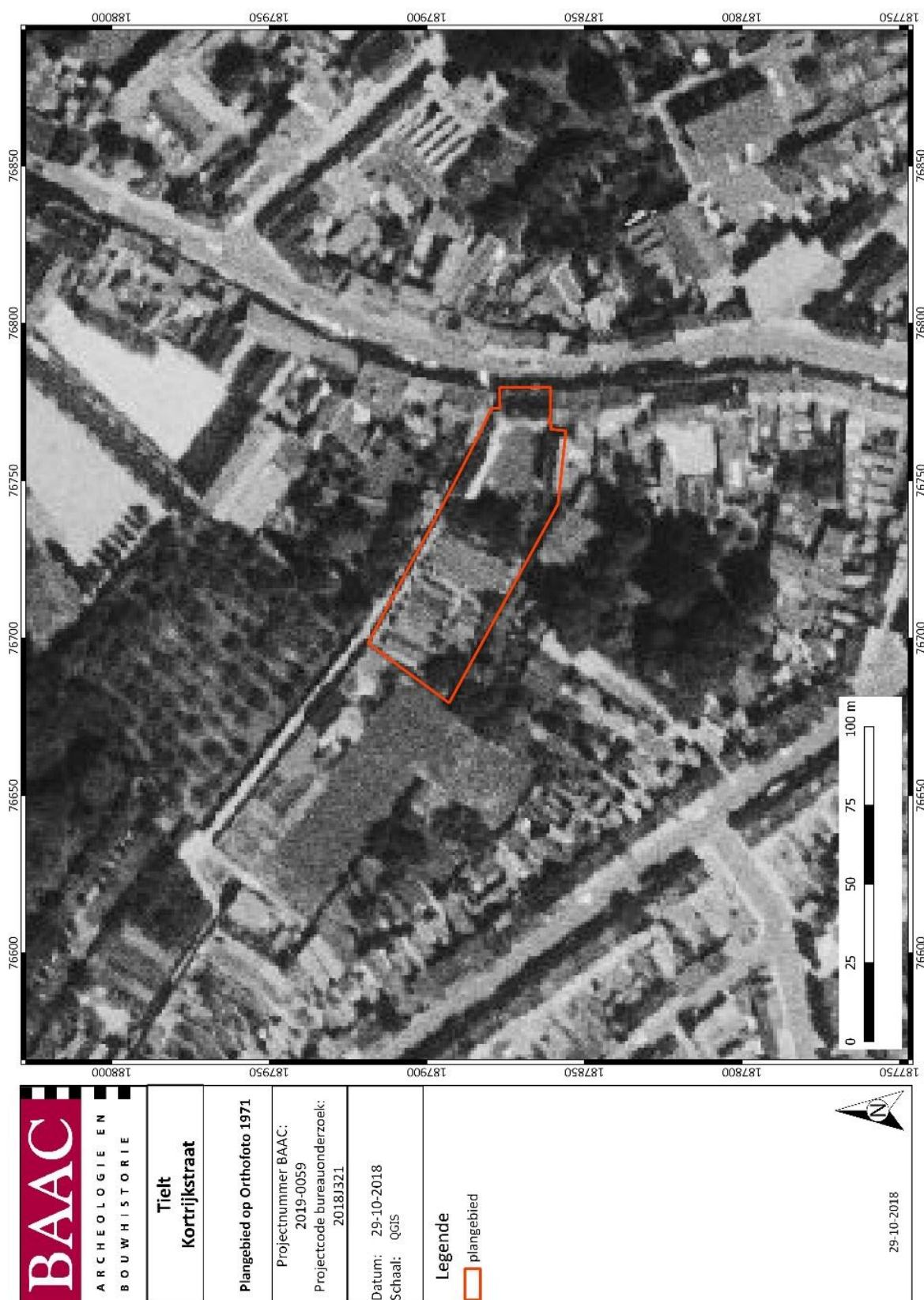
De toekomstige bodemingrepen zullen over het gehele terrein de mogelijk aanwezige archeologische waarden beïnvloeden.

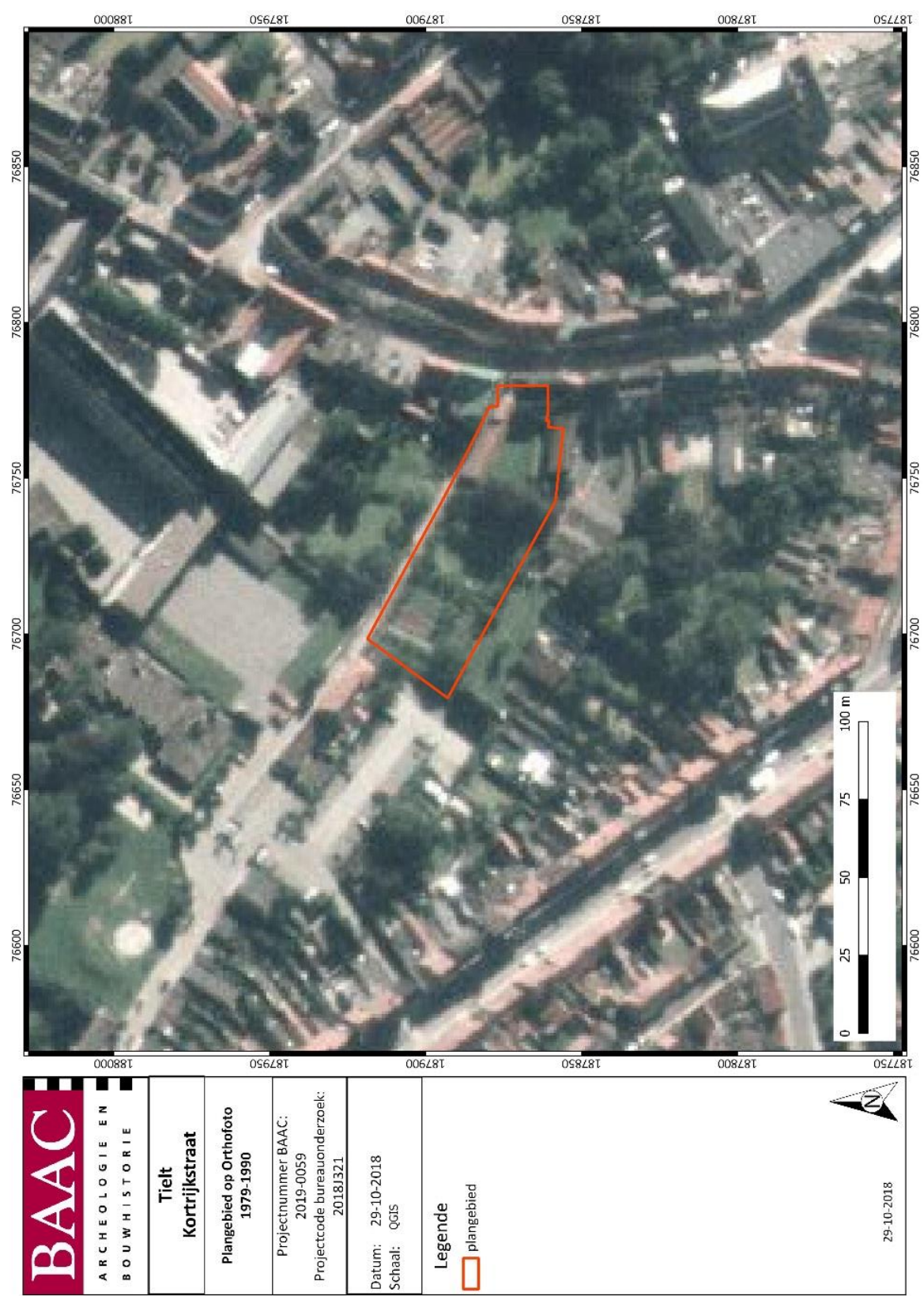
1.1.6 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat nog gebouwen alsook talrijke bomen op het terrein staan die moeten worden gesloopt en gerooid, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de sloop/ontrooiing uitgevoerd dient te worden.

³ AGIV 2018j.

⁴ AGIV 2018c

Figuur 4: Plangebied op de Orthofoto van 1979-1990⁵

⁵ AGIV 2018p

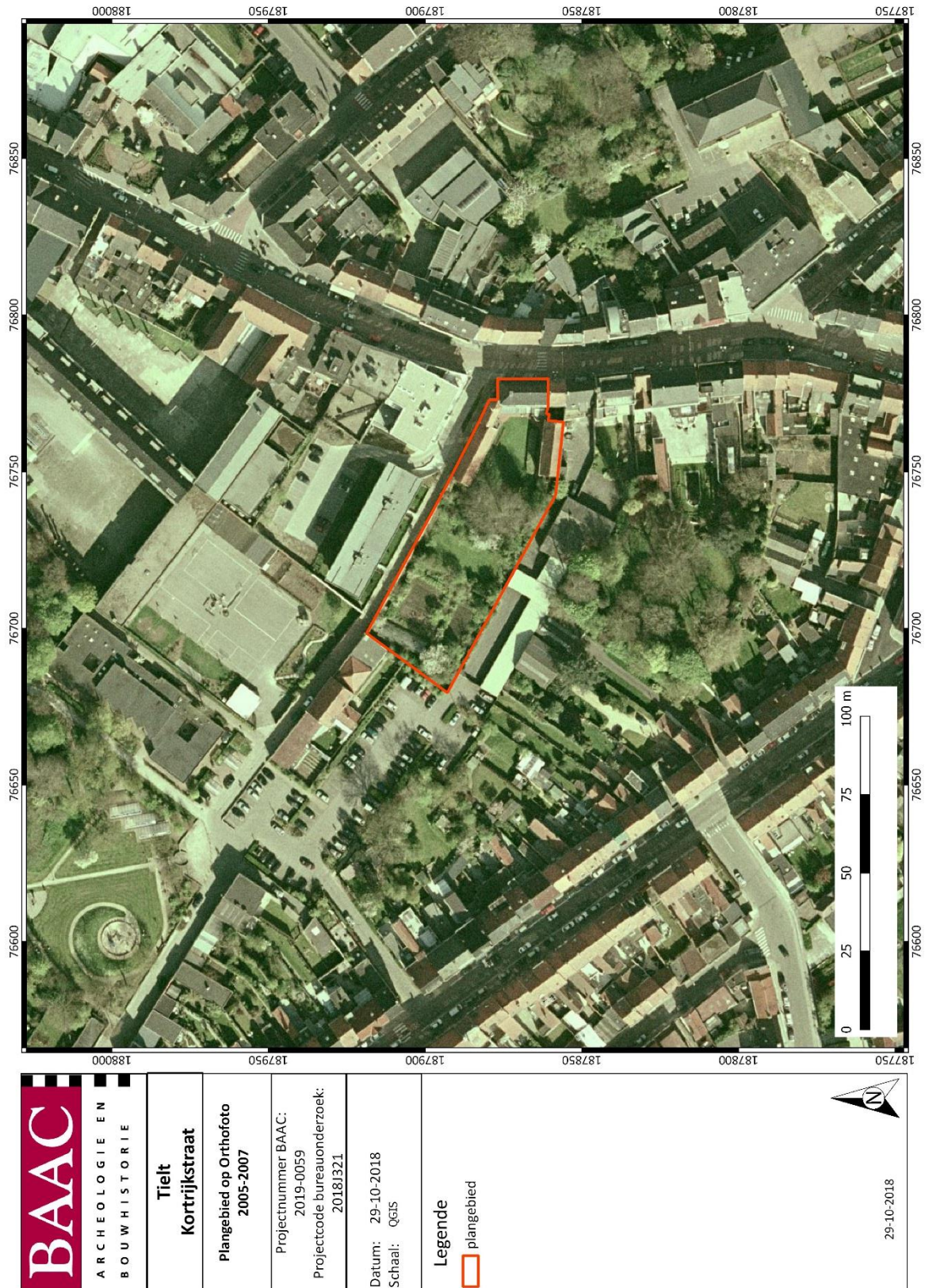

Figuur 5: Plangebied op de Orthofoto van 2000-2003⁶

⁶ AGIV 2018g

Figuur 6: Plangebied op de Orthofoto van 2005-2007⁷

⁷ AGIV 2018f

Figuur 7: Plangebied op de Orthofoto van 2008-2011⁸

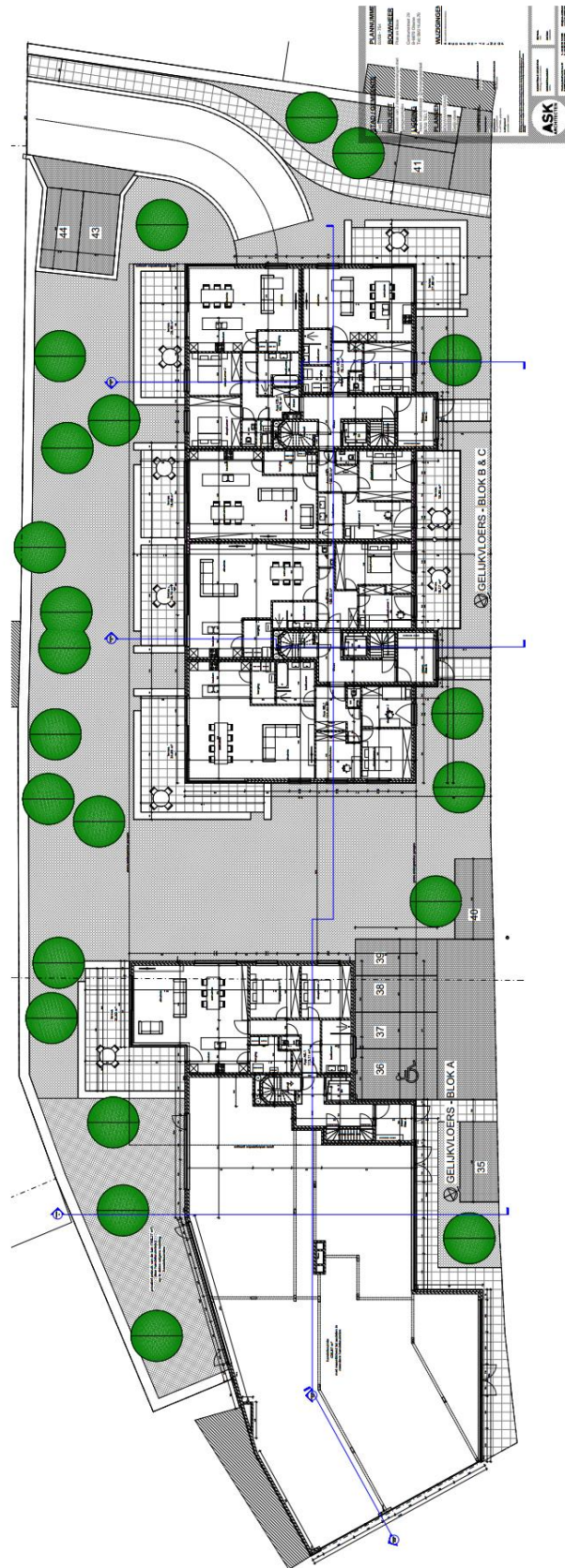
⁸ AGIV 2018h

Figuur 8: Plangebied op de huidige Orthofoto⁹

⁹ AGIV 2018e

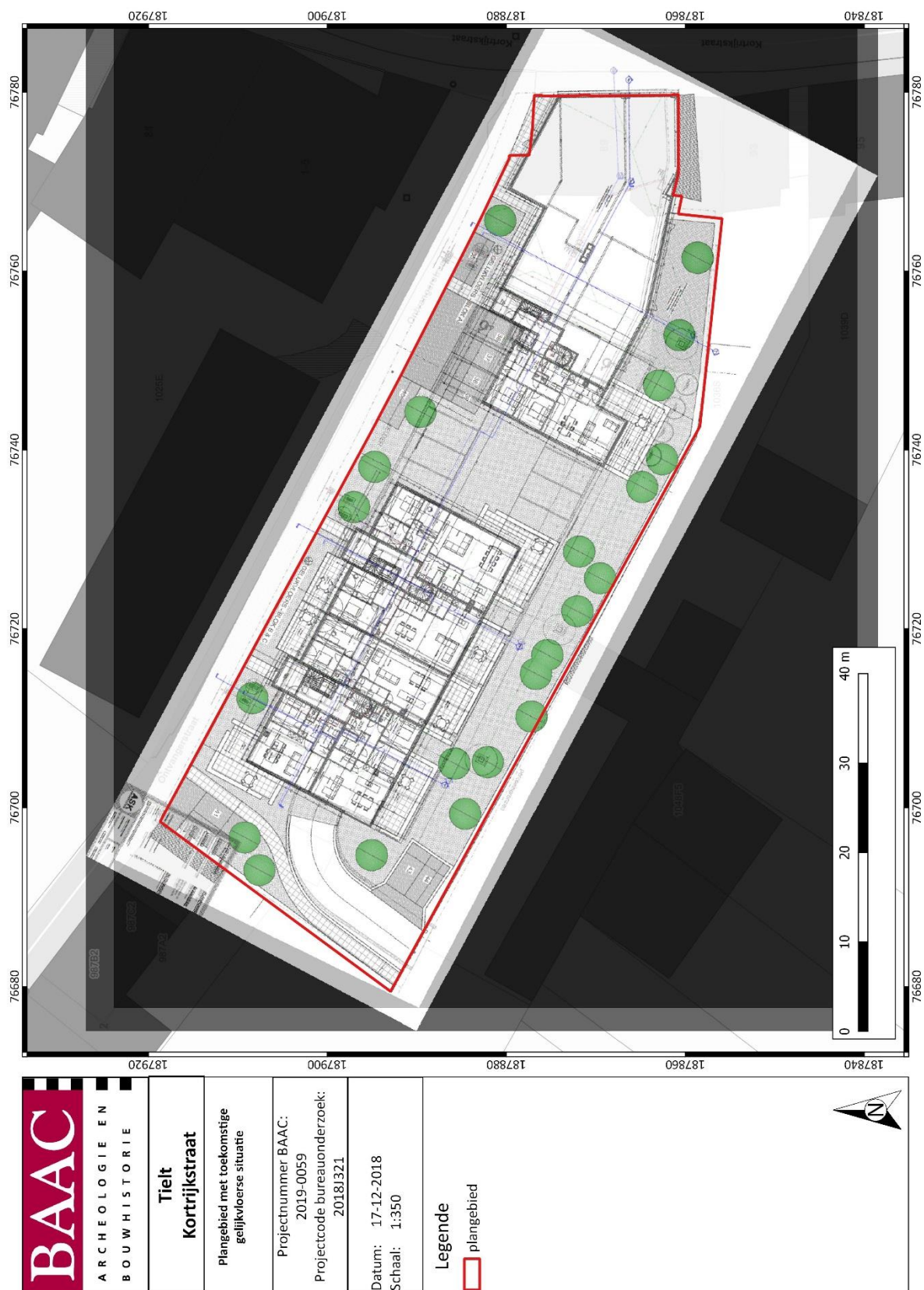

Figuur 9: Weergave van toekomstige inplanting (gelijkvloers)¹⁰

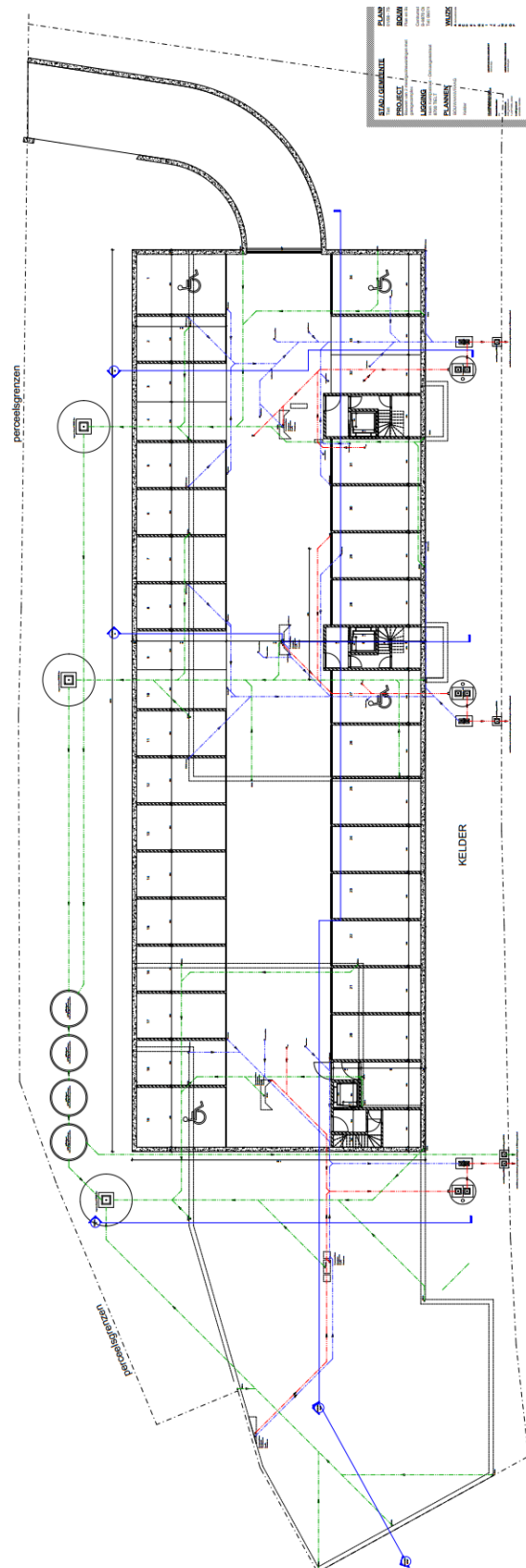
¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 10: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting (gelijkvloers)¹¹ op kadasterkaart (GRB)¹²

¹¹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 11: weergave van toekomstige inplanting (ondergronds en nutsvoorzieningen)¹³

¹² AGIV 2018a

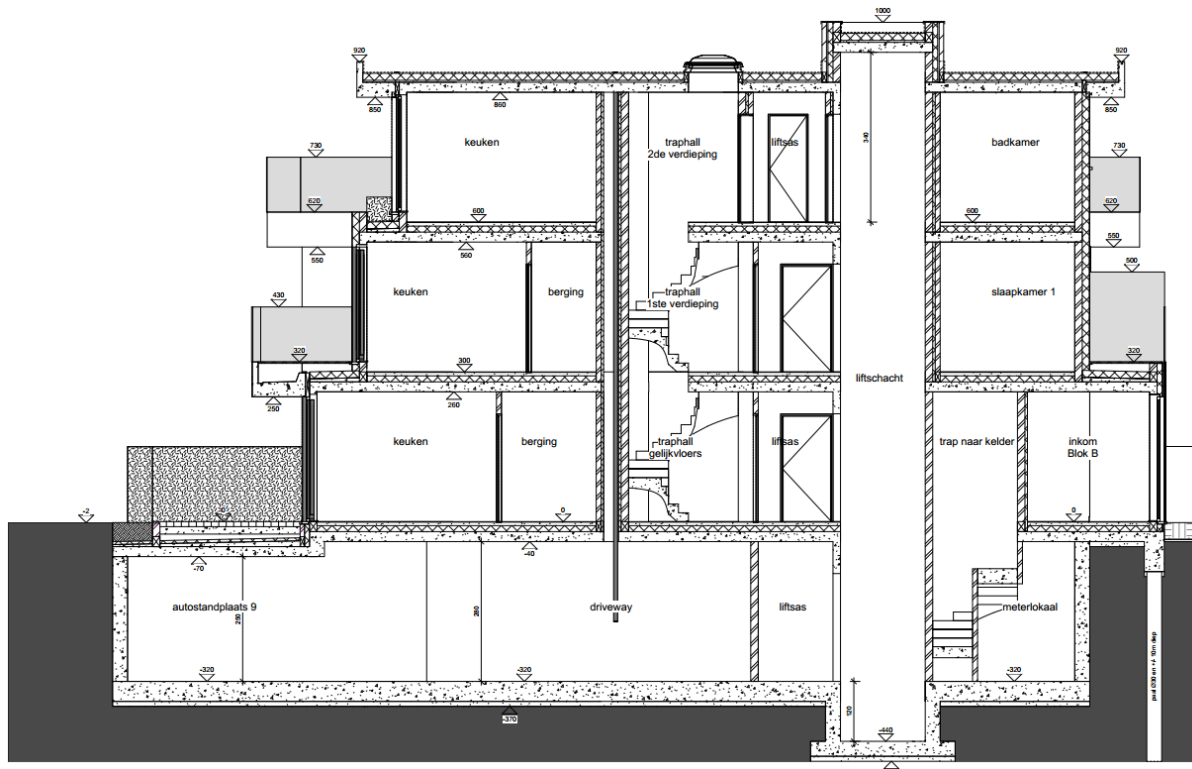
¹³ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

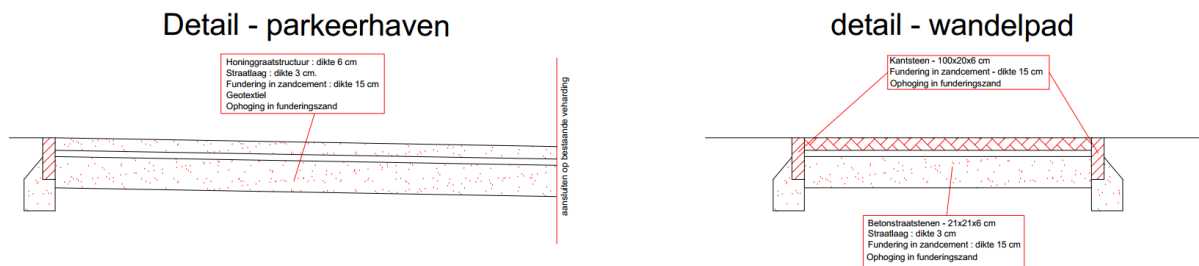
Figuur 12: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting (ondergronds en nutsvoorzieningen)¹⁴ op kadasterkaart (GRB)¹⁵

¹⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer.
¹⁵ AGIV 2018a

Figuur 13: Doorsnede van de toekomstige inplanting (gebouw)¹⁶

Figuur 14: Doorsnede van de toekomstige inplanting (parking en wandelpad)¹⁷

¹⁶ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹⁷ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart

- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten.

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.¹⁸ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

---

¹⁸ BEYAERT et al. 2006

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

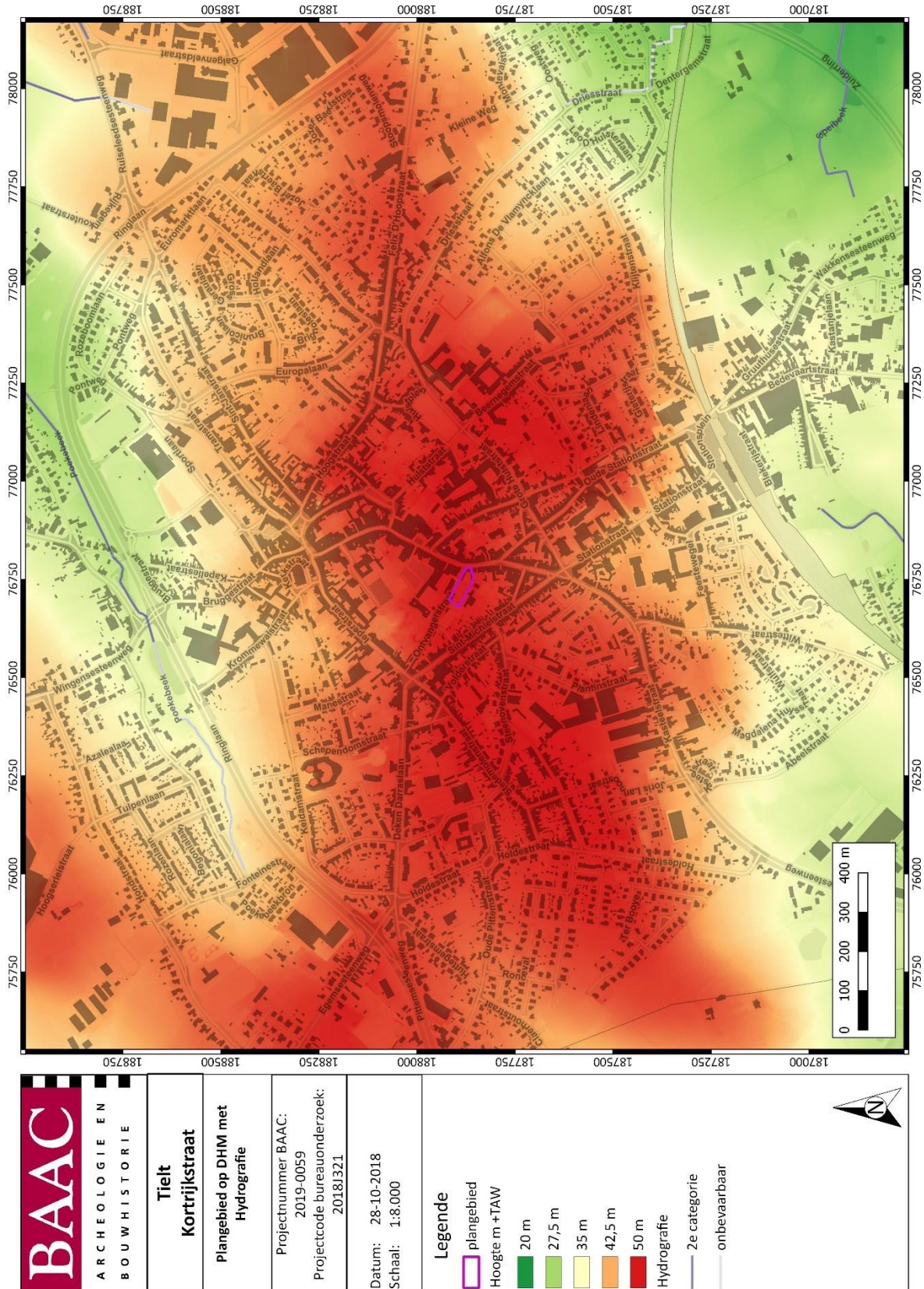
1.3.1 Landschappelijk kader

Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Figuur 2. Het plangebied is gelegen binnen de stadskern van Tielt en wordt in het oosten begrensd door de Kortrijkstraat en in het noorden door de Ontvangerstraat. Zuidwestelijk van het plangebied loopt de Sint-Michielstraat en in het zuiden de Luchtbalstraat. Ten noorden van het plangebied op zo'n 800 m loopt de Poekebeek en ten zuiden lopen de Marialoopbeek en de Speibeek op zo'n kilometer.

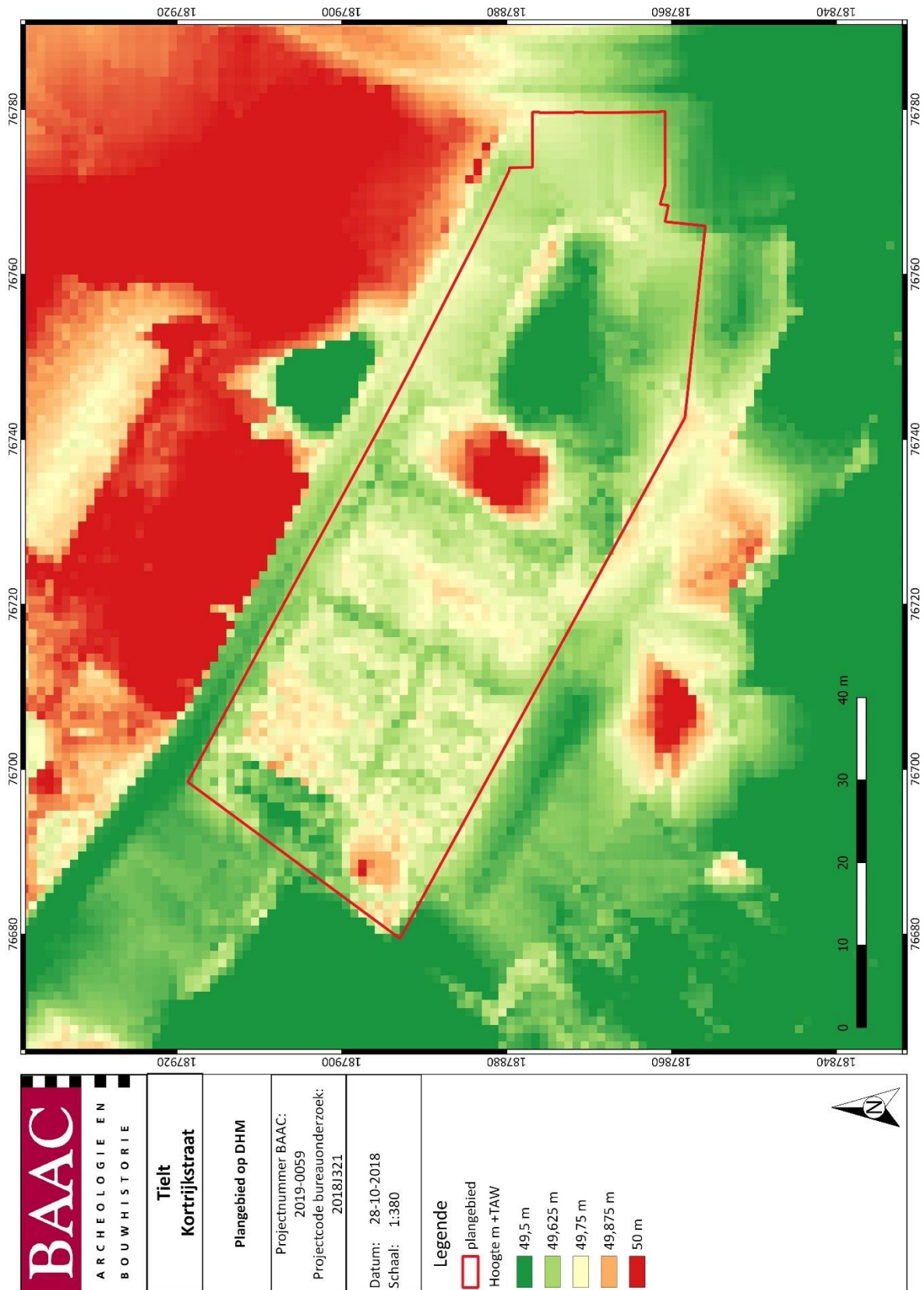
De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 35 en 55 m + TAW (Figuur 15). Het plangebied en de stad Tielt zijn gelegen op een hoogte in het landschap. Deze oost-west verlopende cuestasrug vormt een belangrijk waterscheidingsgebied. In het zuiden en westen wateren verschillende beekstelsels af naar de Leie. Oostwaarts lopen de beekstelsels af naar de Gentse kanalen en noordwaarts naar de Rivierbeek. Het gebied ten zuiden van de cuestasrug bevindt zich op hoogtes tussen 15 en 35 m + TAW. Het onderzoeksterrein zelf ligt op een hoogte van ongeveer 49 m + TAW en kent een vrij vlak hoogteverloop (Figuur 16).

Figuur 15: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹⁹

¹⁹ AGIV 2018b

Figuur 16: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM²⁰

²⁰ AGIV 2018b

Landschappelijke en hydrografische situering

Het onderzoeksterrein bevindt zich in de zandleem- en leemstreek. Het plangebied is gelegen in het kustlandschap van centraal West-Vlaanderen. Hier zorgen de licht afhellende lagen van mariene sedimenten – afgezet tijdens het Neogeen en Paleogeen (Tertiair) - voor zeer specifieke reliëfvormen die de morfologie en structuur van het landschap in belangrijke mate bepalen. Het begin van de ontwikkeling ervan stamt uit het eind van het Mioceen (23,03-5,333 miljoen jaar geleden), toen de toenmalige Diestiaanzee, die een groot deel van het oppervlak van het huidige Vlaanderen bedekte, zich in noordelijke richting terugtrok. Als gevolg hiervan kwamen de uiteenlopende mariene afzettingen, die vanaf het Eoceen (55,8-33,9 miljoen jaar geleden) gedurende verschillende transgressiefasen van de zee werden afgezet in het zogenaamde 'Bekken van België', aan het oppervlak te liggen. Differentiële erosie van competentere en recessievere laagvlakken (*dip-slopes*), die variëren in erosiegevoeligheid, zorgen voor een opeenvolging van steile en zwakke hellingen (respectievelijk het sterk hellende cuestafront en de zwak hellende cuestasrug), depressies en hoge kammen. Beken en kleine riviertjes ontwateren het landschap en versnijden het reliëf op een consequente, obsequente of subsequente manier. Over het tertiair substraat heen ligt een quartair zandleemdek, dat gedurende het Pleistoceen is afgezet. Over het algemeen gaat het hier om eolische of niveo-eolische afzettingen uit het Weichseliaan. Het quartair leemdek is met name op de hellingen en de cuestasruggen vaak zeer dun, waardoor het tertiaire substraat soms ondiep dagzoomt en binnen 1m beneden maaiveld kan worden aangetroffen.²¹

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich aan de cuesta van Tielt (Figuur 8) die overgaat naar het interfluvium kustvlakte - Leievallei.²²

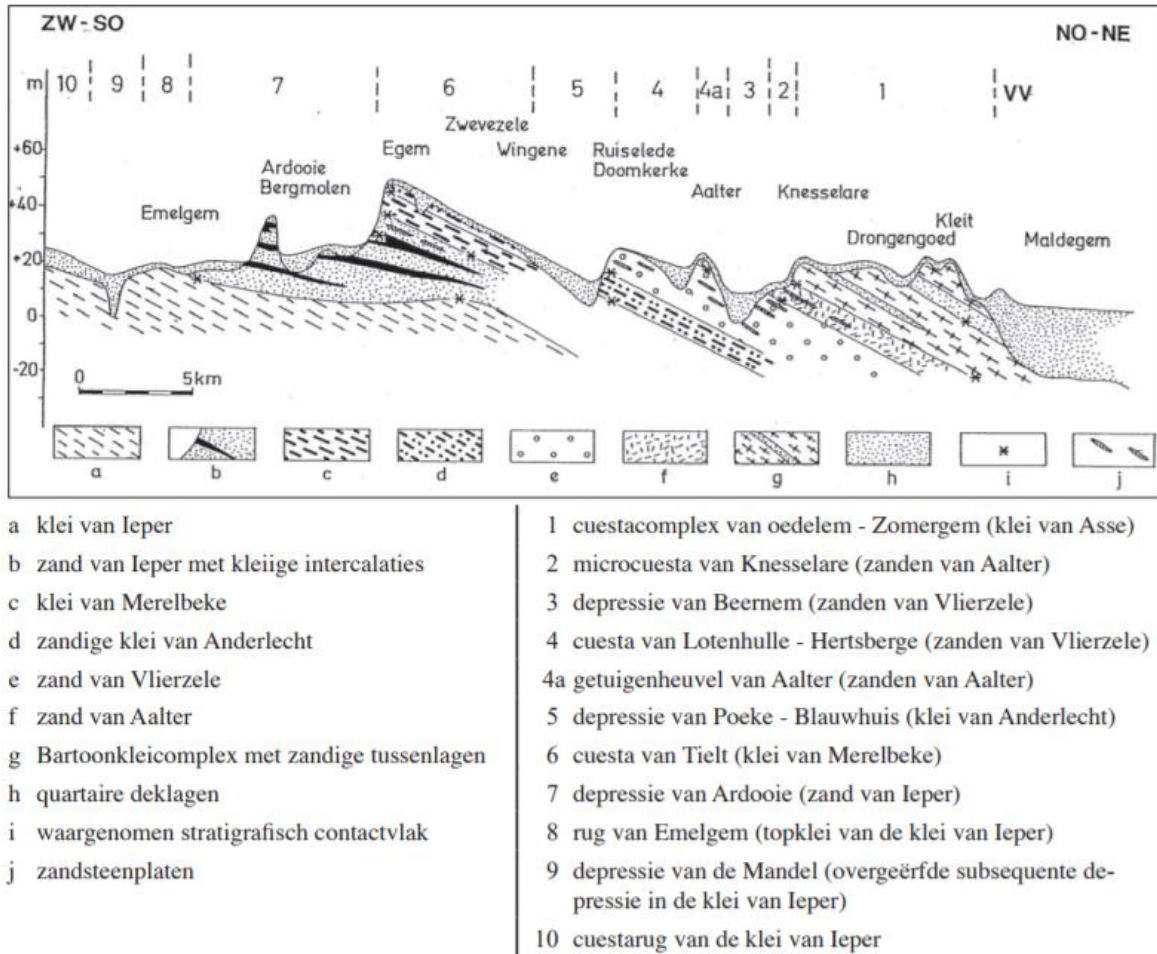
De cuesta van Tielt heeft een hoogte tot 50 m en is uitgesneden in de basisklei van het Paniseliaan.²³ Langs de noordelijke zijde van de cuesta sluit de hellende rug geleidelijk aan bij de depressie van Poeke-Blauwhuis. Zuidwaarts is er een steil en abrupt cuestafront waarop Aarsele, Tielt, Pittem en Koolskamp liggen. Langs beiden kanten van de cuesta zijn er stromende beken met dalhoofden die tot het cuestafront doordringen zoals bijvoorbeeld het dalhoofd van Poekebeek en dat van de Reigerbeek die zich tussen de hoogtes van Kanegem en Aarsele bevindt.²⁴

²¹ DE MOOR 1997

²² DE MOOR & MOSTAERT 1993

²³ DE MOOR & MOSTAERT 1993

²⁴ DE MOOR 1997

Figuur 17: Schematische doorsnede van de cuesta's in Centraal West-Vlaanderen²⁵

Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

Op basis van de *Databank Ondergrond Vlaanderen*²⁶ wordt binnen het plangebied het tertiair substraat gevormd door het lid van Pittem (GePi) dat onderdeel is van de Formatie van Gentbrugge, en het lid van Egem (TtEg) dat onderdeel is van de Formatie van Tielt (Figuur 18). De ondergrond ter hoogte van het lid van Pittem bestaat uit grijsgroene klei, dat sterk zandhoudend is, en waar zich plaatselijk zandsteenbanken uit veldsteen vormen. De klei is weinig glauconiethoudend en glimmerhoudend. Het lid van Pittem is herkenbaar in het landschap als een heuvelrug. De ondergrond ter hoogte van het lid van Egem bestaat uit grijsgroen zeer fijn zand, kleilagen en zandsteenbanken. De bodem is glauconiet- en glimmerhoudend.

²⁵ DE MOOR 1997

²⁶ DOV Vlaanderen 2016.

Quartair

Volgens de vereenvoudigde quartargeologische kaart (1:200.000) bevindt het onderzoeksgebied zich binnen eenheid 1 (Figuur 19), dat bestaat uit *laat pleistocene eolische afzettingen (zand tot silt), mogelijk Vroeg-Holocene (ELPw)*.²⁷ Het betreft zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen (en dus onderhavig plangebied) en silt (loess) in het zuidelijk deel van Vlaanderen.

Op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (Figuur 20) is voor het plangebied type h gekarteerd. Dit type bestaat uit diachrone hellingssedimenten op tertiair substraat. Het zijn quartaire afzettingen die door afspoeling of door massabewegingen onder normale of periglaciaire omstandigheden langs zwakke hellingen verplaatst zijn of nog in verplaatsing zijn. De lithologie van deze sedimenten is meestal nauw verwant met het substraat. Ze zijn eerder lemig-kleilig (facies h) en bevatten dikwijls zandsteen- of veldsteenfragmentjes.

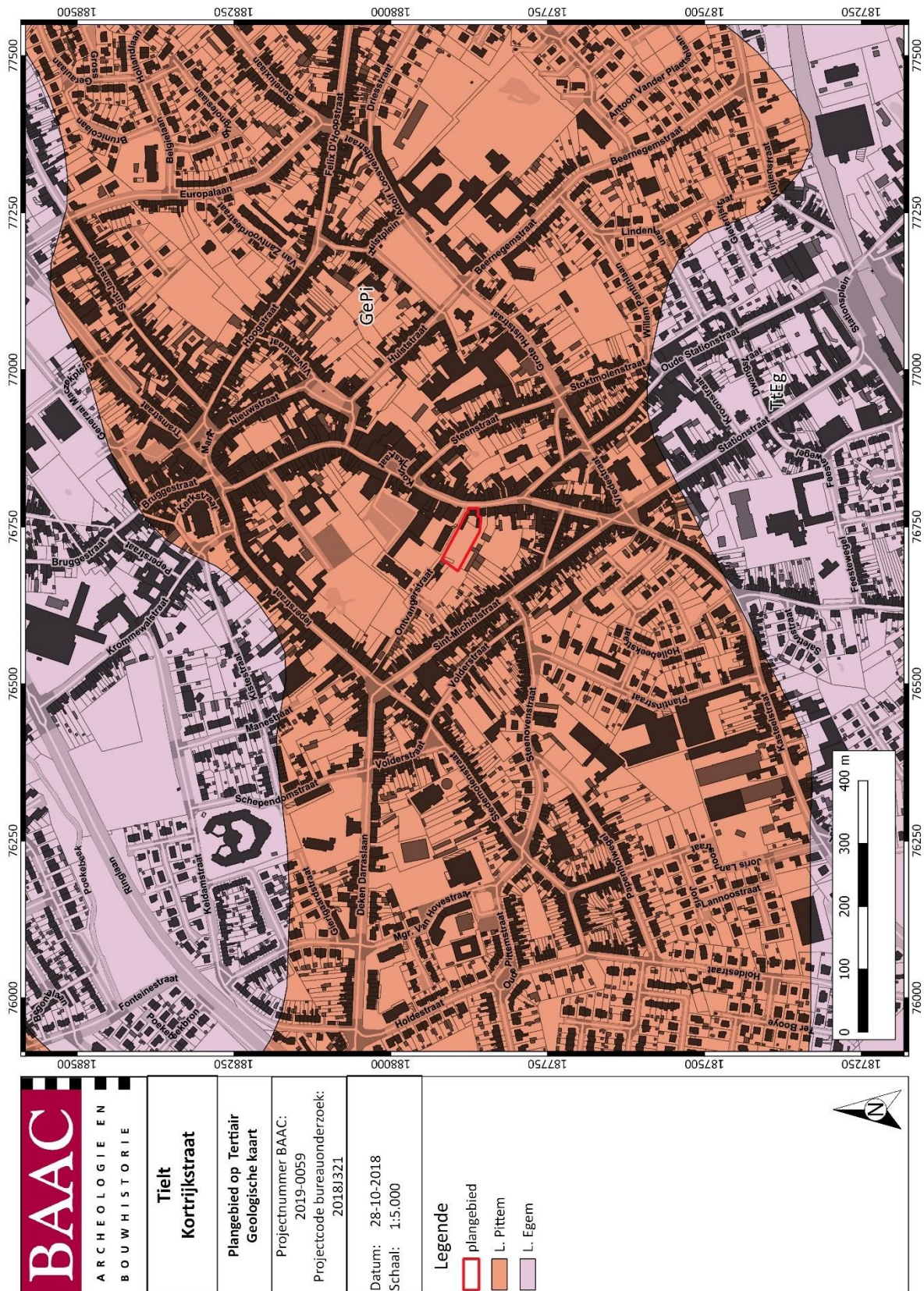
Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (Figuur 22). Ten oosten van het plangebied bevindt zich echter bodemserie w-Ldc. Dit zijn matig natte, matig gleyige zandleemgronden met een donker grijsbruine bouwvoor. Onder de Ap komt een bleekbruine, uitgeloopte horizont voor. Bij de overgang naar de textuur B kan men vaak zwakke roestverschijnselen vaststellen. De textuur B zelf is verbrokken, sterk gevlekt en bevat bruinrode en grijze vlekken door oxido-reductieverschijnselen. Met de diepte wordt het materiaal soms zwaarder of zandiger. Het tertiair substraat komt op wisselende diepte voor. Boven het klei-zandsubstraat komt een roestige band voor als gevolg van stagnerend water. Deze bodem is zeer geschikt voor weiland en mits drainering ook voor akkerland.

Een ander bodemtype dat in de buurt van het plangebied frequent voorkomt, is een matig droge en lichte zandleemgrond met verbrokkelde textuur B horizont (Pcc). De bouwvoor is grijsbruin, 25-30 cm dik en goed humeus. Na in cultuurname is vaak merkbaar dat een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd werd tot een homogeen goed humeuze Ap. Daaronder bevindt zich dan een bruingele overgangshorizont van 20 tot 30 cm dik. De verbrokkelde textuur B horizont ligt tussen 50 en 80 cm diep. Bij dit bodemtype zijn de gronden vaak beïnvloed door de onderliggende tertiaire formaties. Dit tertiair substraat komt op wisselende diepte voor. Deze bodems zijn gemakkelijk te bewerken en weinig beperkt.

²⁷ DOV VLAANDEREN 2018a

Figuur 18: Plangebied op de tertiairgeologische kaart²⁸

²⁸ DOV VLAANDEREN 2018b

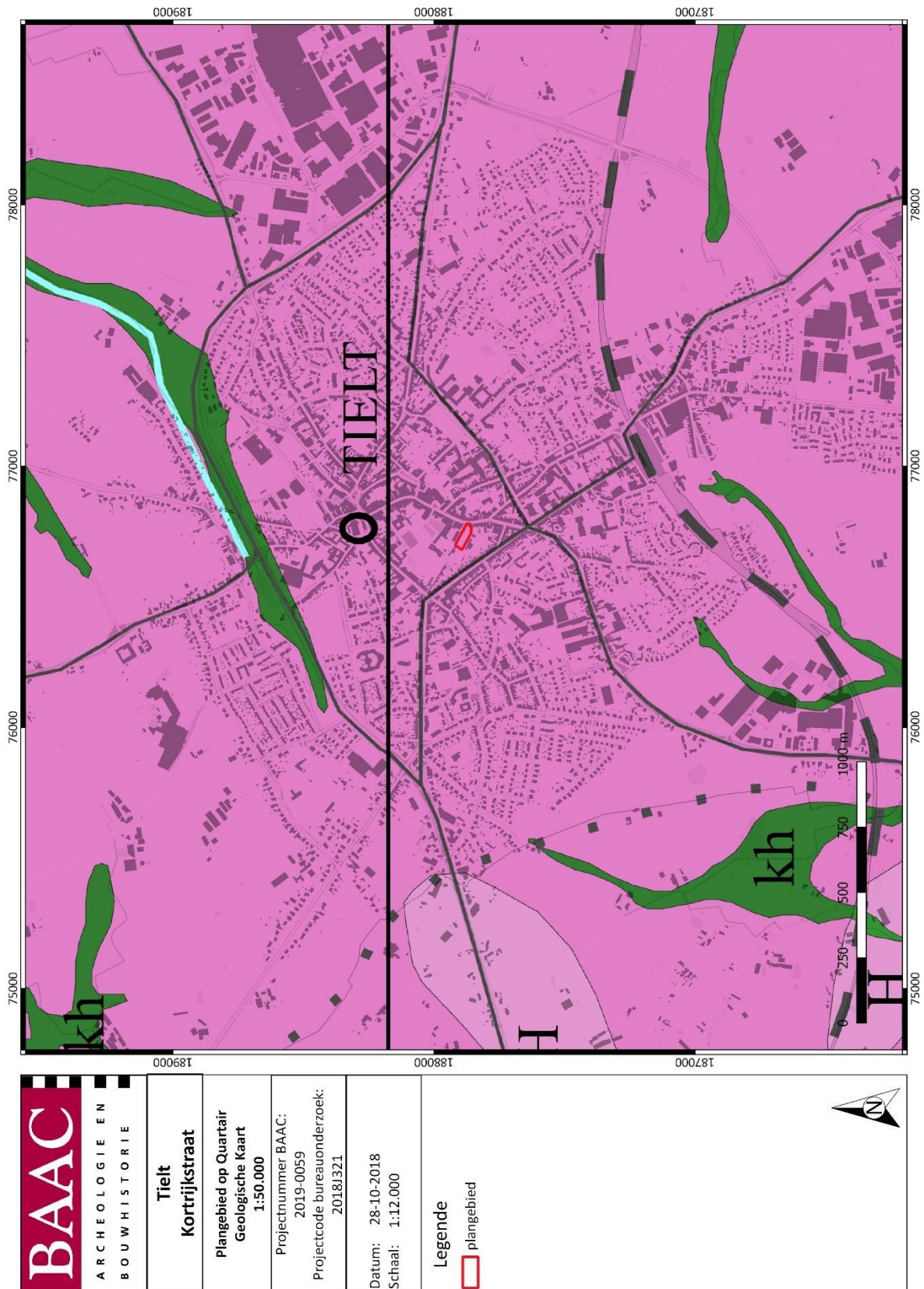

Figuur 19: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:200.000²⁹

²⁹ DOV VLAANDEREN 2018c

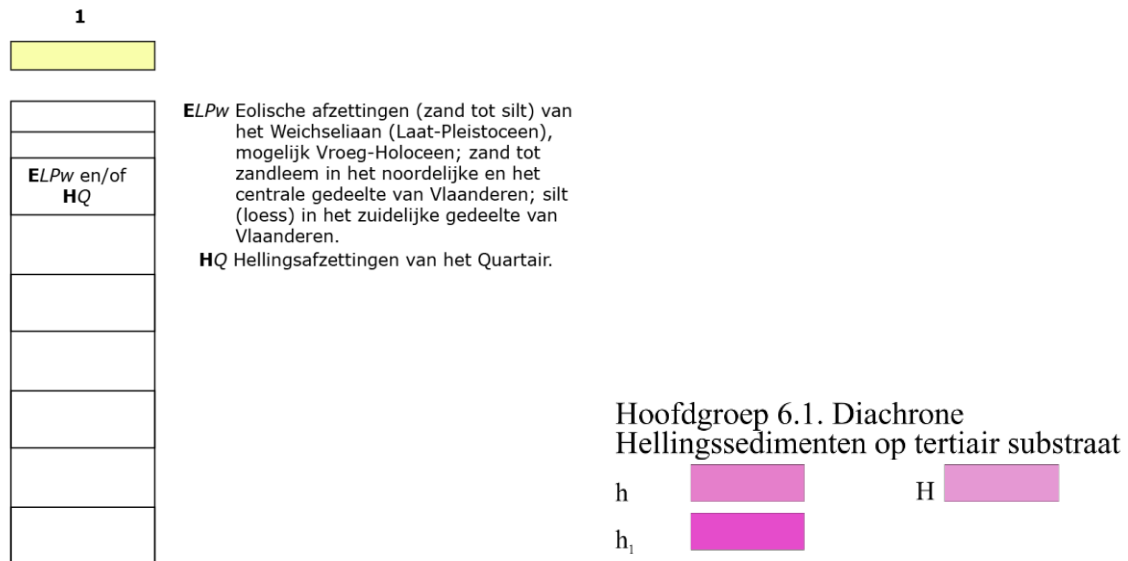

Figuur 20: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000³⁰

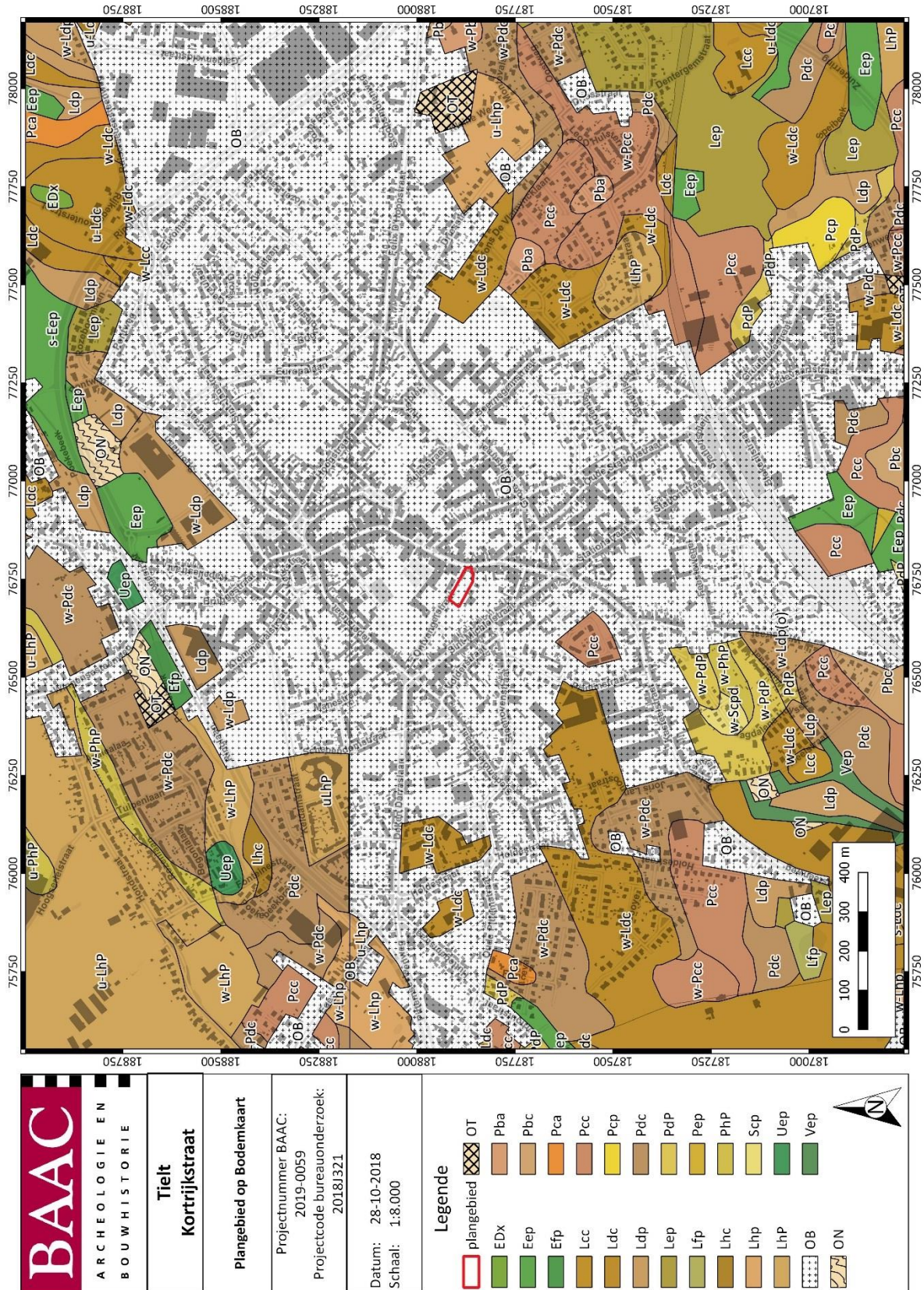
³⁰ DOV VLAANDEREN 2018c

Figuur 21: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied³¹

³¹ DOV VLAANDEREN 2018c

Figuur 22: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen³²

³² DOV VLAANDEREN 2018a

1.3.2 Historisch kader

De ligging van Tielt op de cuestarug heeft in belangrijke mate de occupatiegeschiedenis bepaald. Het gebied rond het plateau van Tielt bleef tot de 8^e eeuw grotendeels bebost. Er waren ook veel bronnen, poelen en beken. Dit natuurbos bleek in het mesolithicum en het neolithicum reeds een gunstige omgeving voor jagers en voedselverzamelaars.³³ Meso- en neolithische silexartefacten wijzen op prehistorische bewoning in dit hoger gelegen gebied, onder andere ter hoogte van Keidam en in de nabijheid van de bron van de Poekebeek, ook 'Kale' genoemd.³⁴

Recente archeologische vondsten uit 2005 waaronder een fragment van een *mortarium* in de ondergrond van het marktplaatsplein, en scherven van aardewerk in een opvullingslaag bij de halletoren, wijzen op de mogelijke bewoning van de Tieltse heuvelkam in de Romeinse periode. Dit zou de hypothese kunnen staven dat het tracé van het Romeins *diverticulum* of Romeinse verbindingsweg, van Blicquy tot Oudenburg, vanaf de Leie via de Tieltse hoogte naar de kust liep. In dat geval zou Tielt afgeleid kunnen zijn van het Latijnse *tilia* (betekent linde), *tiletum* (betekent bos van lindebomen) of *tegula* (betekent dakpan).³⁵

Een andere hypothese is dat de eerste bewoningskern van Frankische oorsprong is, te dateren tussen de 7^e en het begin van de 9^e eeuw, met een vermoedelijke locatie tussen de huidige Markt en de Poekebeek. Zeker tot de 8e eeuw blijft het gebied rond het Plateau van Tielt in hoofdzaak bedekt door natuurbos. Vanaf de laat-Karolingische periode ontwikkelt zich vermoedelijk het open cultuurlandschap gekenmerkt door kouters, open akkerlandcomplexen en losse bewoningskernen. Eén van deze kouters is de Rijkegemkouter, nabij de Poekebeek, die in de 9e eeuw in het bezit was van de abdij van Elnone. De periodiek overstroomde beekvalleien kennen een langdurig afwisselend bodemgebruik met meersen en beekdalbossen met onder andere hooilandcultuur. Daarbuiten blijven enkele natuurbosrestanten tot in de late 19^e eeuw stand houden. In deze periode ontwikkelt zich de '*pagus Mempiscus*', of de Vlaamse gouw, waartoe de streek behoort. Dit gaat gepaard met het afdwingen van de 'tiendheffing' door het Karolingisch bestuursapparaat, om onder meer de parochiekerkjes te laten functioneren.³⁶ De huidige Sint-Pieterskerk, de hoofdkerk, stamt vermoedelijk uit de 9^e of 10^e eeuw. Deze is gegroeid uit een Romaanse veldstenen kruiskerk.³⁷

De oudste vermelding van Tielt gebeurt in een akte van 1105 waarin Robrecht van Tielt zijn rechten op de opbrengsten van zijn bidplaats aan het Sint-Salvatorskapittel van Harelbeke afstaat. De stad wordt in de loop van de 12^e en 13^e eeuw vermeld als 'Tileth', 'Thelt', 'Thield', 'Tielt' en 'Thielt'. In 1172 werd het stadsrecht bekrachtigd door Filips van de Elzas, die de stad ook de vergunning voor een stadsomwalling schonk. Over het bestaan van stadsmuren en een omgrachting is voorsnog weinig bekend.³⁸ Tegen het einde van de 12^e eeuw nam de bevolking van Tielt toe. Er wordt vanaf dan een onderscheid gemaakt tussen Tielt-binnen en Tielt-buiten. Rond 1242 wordt door Willem Van Bethune een kapel op het Stokt gebouwd, de zogenaamde Kapelle-ter-Meersch. Tijdens de 13^e eeuw worden ook de stadsinkomsten van een windmolen op het Stokt vermeld. Tegenwoordig verwijst de Stoktmolenstraat, iets ten noorden van het plangebied gelegen, nog naar de locatie van dergelijke molen.³⁹ De eerste vermelding van Driesstraat is in 1420 wanneer deze straat vermeld wordt bij stadsrekeningen.⁴⁰

De lakennijverheid was in Tielt de voornaamste economische activiteit. Pas in 1359 werd het recht van de Tieltenaren om wollen lakens te weven bevestigd door graaf Lodewijk van Nevers. Deze activiteit

³³ CLOET 2009

³⁴ CAI 2018, ID 122112.

³⁵ CAI 2018, ID 122112.

³⁶ CAI 2018, ID 122112.

³⁷ CAI 2018, ID 86722.

³⁸ CAI 2018, ID 122112.

³⁹ CAI 2018, ID 122112.

⁴⁰ CAI 2018, ID 122112.

was er echter al veel langer ingeburgerd. Uit de jaarproductiecijfers kon men afleiden dat de productie eerder voor de lokale markt bedoeld was. Verschillende conflicten in de regio zorgden echter voor een economische recessie vanaf het eind van de 14e eeuw. Ondanks verschillende pogingen om de lakennijverheid nieuw leven in te blazen, stapte men uiteindelijk over op vlasteelt en linnenweverij. Tielt werd het bevoorradingscentrum voor linnen in het Mandelgebied en ontwikkelde één van de belangrijkste vlas- en garenmarkten in de streek. Op het einde van de 14e eeuw zag Tielt er volgens het register van de verbeurdverklaring nog erg landelijk uit. Een groot aantal hofsteden lag verspreid rond een klein aantal straten. De oudste attestaties van enkele van deze straten dateren ook uit het einde van de 14^e eeuw. Zo werd de Hulst in 1393 vermeld.⁴¹

In 1469 telde Tielt volgens historische bronnen 313 haarden. Dit wijst op een inwonerstal van ongeveer 1.500 bewoners. De onversterkte stad moest tijdens de 15e eeuw verschillende malen afrekenen met plundertochten en vernielingen. Door dit geweld werd onder meer één van de Stoktmolens vernietigd. Tijdens de 16e eeuw nam het bevolkingsaantal dankzij een groei in de stadseconomie toe. Omwille van plaatsgebrek werd het Stoktgebied ten zuiden van de stad rond 1550 bij het schependom gevoegd. Tielt was het marktcentrum voor regionale linnennijverheid. Verschillende bouwwerken werden vernieuwd of opgetrokken. Enkele straten werden vernieuwd. Er werd een nieuwe blekerij gebouwd op de Stoktheide. Dit was zowaar Tielts eerste industriezone. Sinds het begin van de 15^e eeuw bevonden zich er ook al vier molens en vier steenovens. Tijdens de Tachtigjarige oorlog kreeg de stad het zwaar te verduren. De oorlog ging gepaard met verschillende verwoestingen en vele inwoners ontvluchtten de stad. De Stoktkapel werd verwoest, maar werd heropgebouwd na de godsdiensttwisten. De stad herstelde traag tijdens de 17^e eeuw.⁴²

Tijdens de 18^e eeuw kende de stad een heropleving en een bevolkingsexpansie. Dit was onder andere het gevolg van een verbetering van het wegennetwerk. Zo werd de weg over het Stokt geplaveid in 1774. Later werd ook de Grote Hulstraat geplaveid en werd het gebied ten oosten van het Stokt bij het schependom gevoegd. Niet enkel de verbinding met andere steden werd bevorderd, maar ook binnen de stad gebeurden tijdens de tweede helft van de 18^e eeuw wegenis- en infrastructuurwerken. Ook werden verschillende bouw- en herstellingswerken gestart. Er ontstonden ook plannen om een nieuw kerkhof op te richten aan de Stoktkapel. Naast de landbouw was de weefnijverheid nog steeds de belangrijkste economische activiteit. In 1780 kwam de linnenblekerij op het Stokt in privéhanden terecht. Onder Frans bewind verviel de oude indeling van Tielt-binnen en Tielt-buiten. Tijdens de 19e eeuw werd de lijnwaadproductie steeds belangrijker. Er werden verschillende arbeiderswoningen opgetrokken. De linnenblekerij werd afgebroken en op die locatie kwam een treinstation. Daarrond ontstond een nieuwe industrie met onder andere mechanische weverijen, schoenfabrieken, een ijzergieterij en constructiewerkplaatsen.⁴³

Tijdens de Eerste Wereldoorlog zal de stad, eerder ongewild, een belangrijke rol gaan spelen als hoofdkwartier van het Duitse leger in België.⁴⁴ Op 26 mei 1940 werd Tielt zwaar gebombardeerd door de Duitse Luftwaffe. Vooral het gebied rond de Sint-Pieterskerk en de Bruggestraat werd zwaar getroffen.⁴⁵

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van

⁴¹ IOE 2018

⁴² IOE 2018

⁴³ IOE 2018

⁴⁴ HASQUIN et al. 1980

⁴⁵ IOE 2018

bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.⁴⁶

Op de Ferrariskaart (Figuur 23) is te zien dat het plangebied zich ten zuiden van de stadskern van Tielt situeert, langs de reeds aanwezige huidige Kortrijkstraat. In de oostelijk helft van het plangebied is reeds bebouwing aanwezig met bijbehorende moestuinen, omgeven door een haag. Het westelijk deel van het plangebied is tot dan toe nog in gebruik als akker en velden. De noordelijke grens van het plangebied bestaat eveneens uit een haag. Ten westen van het plangebied valt de rechte verharde hoofdweg die Kortrijk verbindt met Tielt op. Daarnaast zijn in de nabije omgeving van het plangebied verschillende molens weergegeven.

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Figuur 24), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.⁴⁷

Op de kaart van Vandermaelen is de noordelijke grens, die op de kaart van Ferraris werd afgebeeld als haag, omgevormd tot een weg, nl. de huidige Ontvangerstraat. Daarnaast heeft zich langs deze nieuwe weg bebouwing ontwikkeld.

Popp (1842-1879) en Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

De Poppkaarten zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.⁴⁸ Een andere 19^e-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen. Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁴⁹

Beide kaarten zijn in dezelfde periode opgesteld als de kaart van Vandermaelen en geven dus dezelfde situatie weer. Belangrijk verschil is dat de Vandermaelenkaart een topografische kaart is en de Popp kaart (Figuur 26) en de Atlas der Buurtwegen (Figuur 25) kadastrale kaarten zijn. De percelering op deze kaart komt deels overeen met de huidige situatie met een vereenvoudiging van percelen. Opvallend is de aanwezigheid van de bebouwing tegen de noordelijke grens op de kaart van Vandermaelen. Deze is niet meer weergegeven op de Atlas der Buurtwegen. Voor het plangebied en de aanpalende percelen werden op de kaart van Popp geen details opgetekend op vlak van aanwezige

⁴⁶ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018

⁴⁷ GEOPUNT 2018f

⁴⁸ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018

⁴⁹ GEOPUNT 2018e

bebouwing. Wel komt de weergave van bebouwing op de Atlas der Buurtwegen grotendeels overeen met de huidige situatie, met die uitzondering dat de bebouwing in het zuidoosten van het plangebied later werd uitgebreid.

Figuur 23: Plangebied op de Ferrariskaart⁵⁰

⁵⁰ GEOPUNT 2018b

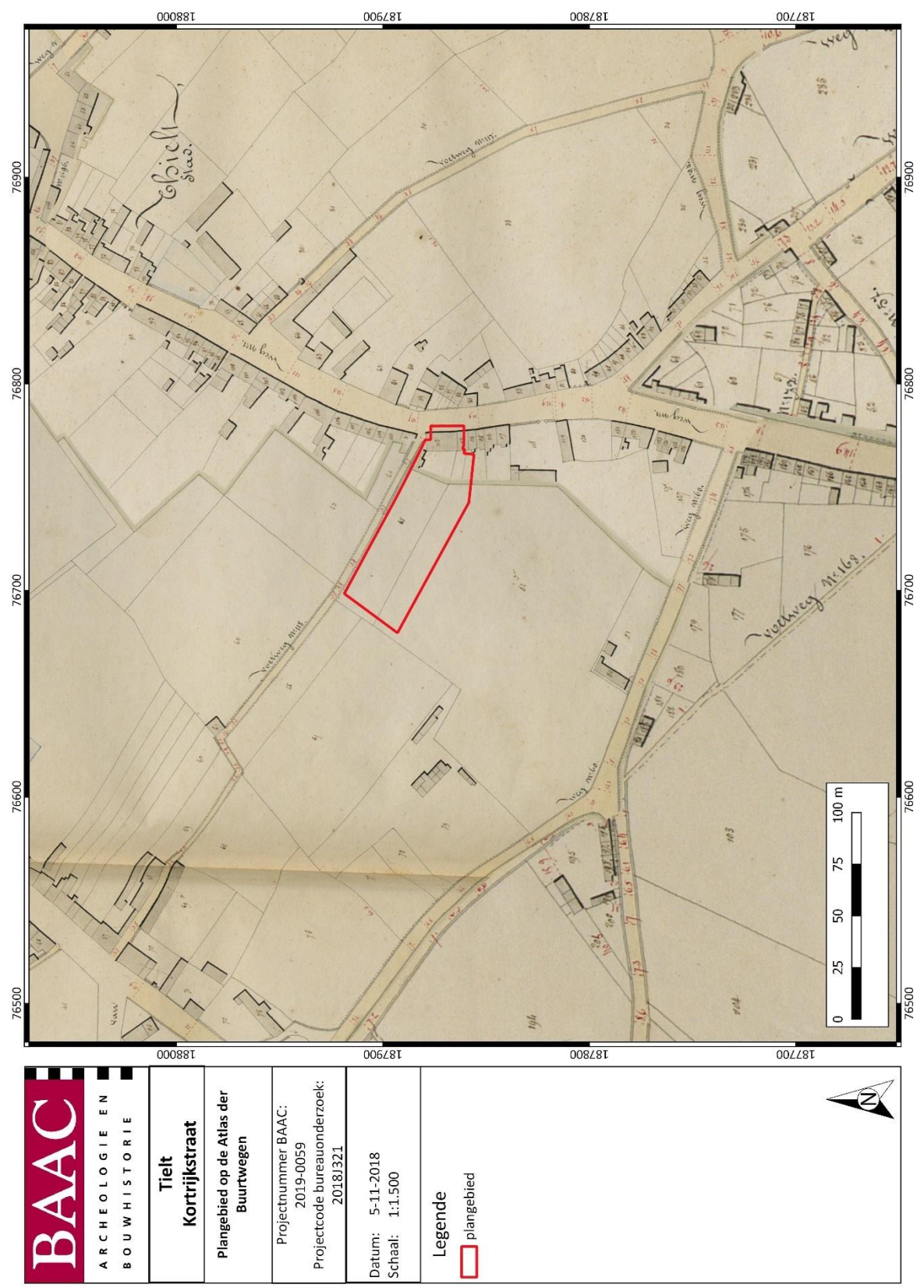

Figuur 24: Plangebied op de Vandermaelenkaart⁵¹

⁵¹ GEOPUNT 2018c

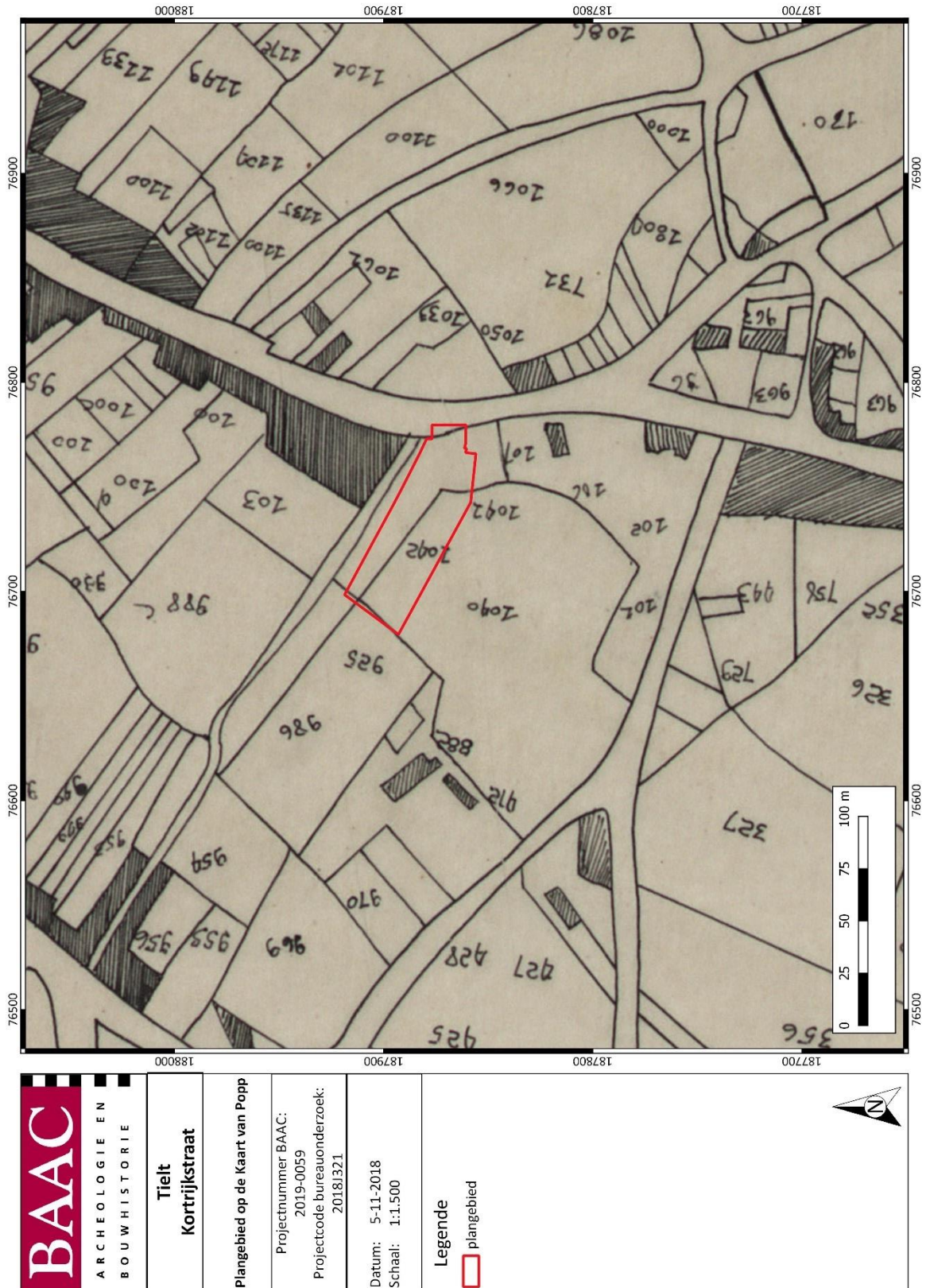

Figuur 25: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen⁵²

⁵² GEOPUNT 2018a

Figuur 26: Plangebied op de Poppkaart⁵³

⁵³ GEOPUNT 2018d

1.3.4 Archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied zelf zijn geen archeologische waarden gekend (Figuur 27).⁵⁴ Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1).

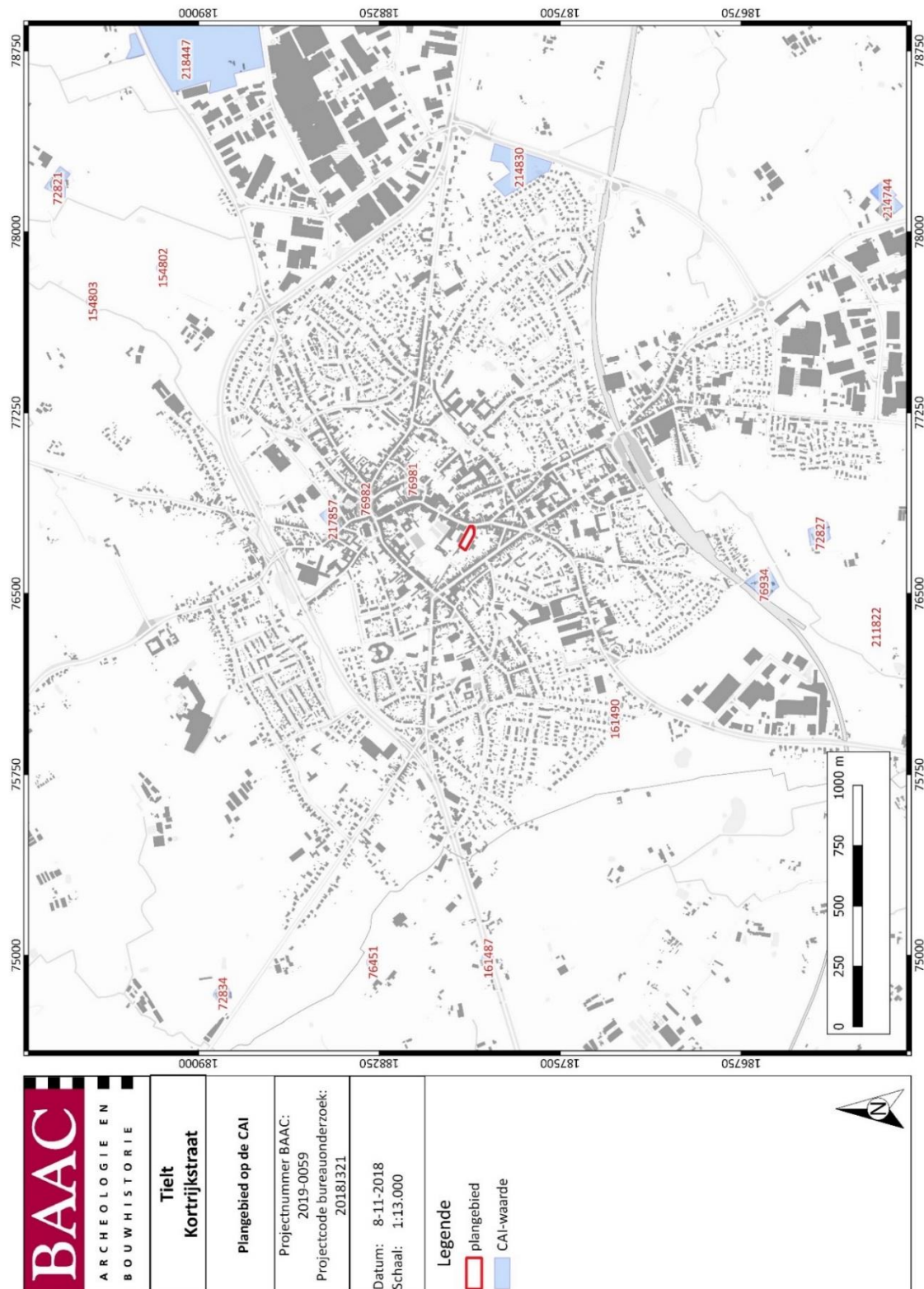
*Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.*⁵⁵

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
72827	HOF TER MOTE
76934	GOED TER MEERSCH
76981	GRONDSPOREN MIDDELEEUWEN EN NIEUWE TIJD, ROMEINSE VONDSTEN
76982	BEWONING ROMEINSE, MIDDELEEUWSE EN NIEUWE TIJD, BUNKER WOII
161490	VELDPROSPECTIE: NEOLITHISCH MATERIAAL
76979	ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK
72826	LATE ME: SITE MET WALGRACHT
76451	MIDDEN NEOLITHICUM: LITHISCH MATERIAAL
76935	LATE ME: SITE MET WALGRACHT
154799, 157802, 154803	GRAFHEUVEL
161487	NEOLITHICUM: LITHISCH MATERIAAL
211822	18 ^E EEUW: METAAL
214830	VOLLE ME;AARDEWERK
214744	VOLLE ME: SITE MET WALGRACHT
218447	ROMEINS: NEDERZETTINGSSPOREN

⁵⁴ CAI 2018

⁵⁵ CAI 2018

LATE ME: SPOREN VAN ARTISANALE ACTIVITEITEN

Figuur 27: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁵⁶

⁵⁶ CAI 2018

Ten westen van het plangebied, op de zuidelijke helling van de cuestarug, werd tijdens een veldprospectie in de jaren 90 van vorige eeuw neolithisch materiaal gevonden (ID 161490). Er is weinig geweten over het aantal en de aard van het vondstmateriaal. Op het grondgebied van Tielt zijn tijdens deze veldprospectie drie vondstenconcentraties aangegeven. Twee ervan liggen buiten het bereik van de weergegeven kaart. Deze bevinden zich verder noordwaarts. De veldprospectie was voornamelijk gericht op de cuestarug op het grondgebied van Pittem en Egem. Deze gemeentes bevinden zich ten westen van Tielt. Zeven vondstconcentraties werden gedocumenteerd op de flanken van de cuesta. Eén vondstenconcentratie bevond zich in een beekvallei. Het vondstmateriaal kon gesitueerd worden in het paleolithicum, het mesolithicum en het neolithicum.

Ten oosten van Pittem werd tijdens veldprospectie lithisch materiaal (klingschrabber en gesteeld pijlpunt) aangetroffen uit het midden-neolithicum (ID 76451) en ten zuiden een concentratie aan lithisch materiaal uit het neolithicum. Het betrof o.a. een bladpijlpunt, kleine pijlsneden, gesteelde pijlpunten met vleugels, gepolijste bijlen,... (ID 161487).

ID 76981 is simultaan met ID 76982 opgegraven in 2005 door J. De Gryse voor riolerings- en verbeteringswerken in het centrum van Tielt. Er is een zandwinningskuil geregistreerd die te dateren is in de 15^e-16^e eeuw die is opgevuld met jonger materiaal dan 15^e-16^e-eeuws alsook kleine hoeveelheden Romeins aardewerk. In een tweede kuil met bouwafval die werd opgevuld vanaf de 15^e tot en met de 18^e werden ook enkele Romeinse scherven aangetroffen. Verder zijn ophogingslagen aangetroffen die te dateren zijn vanaf de 15^e eeuw alsook enkele paalkuiltjes met een datering van rond de 18^e eeuw.

Daarnaast bevond zich op de markt ook een schuilplaats uit 1942. Op de derde locatie (ID 76979) werden laatmiddeleeuwse ophogingslagen en sporen met o.a. aardewerk aangetroffen. Een laatmiddeleeuwse waterleiding was uitgehold uit een boomstam. Een vrij omvangrijke kuil met groene klei, veldstenen en dakpanfragmenten bleef ongedateerd.

In de Abeelstraat werd aan de hand van metaaldetectie een knoop aangetroffen uit het 45^e regiment van onder Napoleon Bonaparte (ID 211822).

Ten zuiden van het plangebied ligt het 'Hof ter Mote' (ID 72827). Deze in oorsprong omwalde hoeve was gelegen op een terp en dateert uit de late middeleeuwen. Deze site met walgracht is ook zichtbaar op de Popp-kaart. Nog verder zuidwaarts, aan het kruispunt van de Abeelstraat met de spoorweg, bevindt zich de locatie 'Goed ter Meersch' (ID 76934). Op deze plek bevond zich een in oorsprong omwalde hoeve daterend in de late middeleeuwen, waarvan de walgracht gedempt werd in 1914. Het 'Goed te Huffesele' (ID 76935) werd voor het eerste vermeld in 1443. Het toponiem 'Huffesele' wordt verklaard als natte weide bij een beekcant. Op de kaart van Ferraris worden de volumes van het woonhuis en de haakse schuur weergegeven. Vermoedelijk was het woonhuis oorspronkelijk een tweewoonst.

In de Wielmakersstraat bevond zich een site met walgracht waarvan de grachten en gebouwen nog zichtbaar waren tot 1850 (ID 72826).

Ten noorden (ID 154802 en ID 154803) en ten oosten (ID 154799) van het plangebied werd aan de hand van luchtfotografie circulaire structuren, vermoedelijk grafheuvels, aangetroffen.

Recent archeologisch onderzoek in de omgeving (cuestarug van Tielt)

Ongeveer anderhalve kilometer oostwaarts van het plangebied werd in het kader van een verkaveling een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Monument Vandekerckhove. Aan de Meerlaantjesstraat

werden verschillende sporen geadministreerd, waaronder een vierpostenspieker zonder diagnostisch materiaal (ID 214830). Een kuil en waterkuil bevatten vondstmateriaal uit de vroege La Tène-periode. Men sneed tenslotte ook een pakket aan met grijs en rood aardewerk uit de 10e-12e eeuw.⁵⁷ Er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Aan het bedrijventerrein Noord werd in januari 2017 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door ADeDe bvba. Op basis van de resultaten van dit onderzoek werden twee zones afgebakend voor verder archeologisch onderzoek. In de noordwestelijke hoek van het plangebied werd een cluster aangetroffen met Romeinse sporen die vermoedelijk betrekking hebben op de aanwezigheid van een nederzetting of daar deel van uitmaken. Een tweede zone is centraal in het plangebied gelegen. In deze zone werden sporen aangetroffen van artisanale activiteiten uit de middeleeuwen. Buiten beide geselecteerde zones bleek de sporendensiteit vrij laag te zijn.⁵⁸

Tijdens een proefsleuvenonderzoek in 2016 (BAAC Vlaanderen) aan de Hoogmolenstraat in Aarsele werden – op de top van de cuestarug van Tielt – enkele belangrijke archeologische sporen aangesneden, waaronder enkele kuilen die in de metaaltijden en Merovingische periode gesitueerd worden. Een vermoedelijke gebouwplattegrond wordt aan de hand van aardewerk eveneens in de Merovingische periode gedateerd. Verder onderzoek – een vlakdekkende opgraving – Moet meer duidelijkheid scheppen over de occupatiegeschiedenis van het terrein – en bij uitbreiding de cuestarug van Tielt.

Een vooronderzoek op een terrein aan de Bruggestraat in Tielt (2017, BAAC Vlaanderen) bracht een bijzonder rijk sporenbeeld aan het licht. Dit sporenbeeld werd onderverdeeld in minstens vier occupatiefasen, te situeren tussen de 13^e en de 20^e eeuw. Essentieel waren de overblijfselen van enkele laatmiddeleeuwse achtererven en de restanten van het 16^e – 18^e-eeuwse klooster van de Grauwzusters.⁵⁹

Synthese

Uit deze gegevens kan besloten worden dat zich op de cuestarug en omgeving nog archeologische sites aanwezig kunnen zijn en dit reeds vanaf de steentijden. Vondsten en bevindingen van het archeologisch onderzoek in het centrum van Tielt wijzen mogelijks op een Romeinse oorsprong. De overige meldingen stammen voornamelijk uit de late middeleeuwen en de postmiddeleeuwen, hoewel eveneens attestaties werden aangetroffen uit de steentijden.

---

⁵⁷ VANHOUTTE 2016

⁵⁸ DE SMAELE et al. 2017

⁵⁹ DEMOEN et al. 2017

1.4 Besluit

1.4.1 Datering en interpretatie

Steentijd

De landschappelijke ligging van het plangebied op de cuestarug lijkt een minder aantrekkelijke regio voor het aantreffen van steentijdarcheologie. Een riviervallei vormt namelijk een gunstige locatie voor jagers-verzamelaars door de nabijheid van stromend water terwijl de hoger gelegen gebieden meestal minder aantrekkelijk waren. Maar in de nabije omgeving van het plangebied, eveneens op de cuestarug (weliswaar op de rand), werd lithisch materiaal verzameld uit het neolithicum (ID 76451, ID161490 en ID 161487). De grafheuvels daarentegen bevinden zich binnen de lager gelegen vlakke ten noorden en ten zuiden van de rug. De kans op het aantreffen van steentijdarcheologie binnen het onderzoeksgebied wordt hoog geacht.

Metaaltijden en Romeinse periode

Ook voor deze periode is de landschappelijke ligging van het plangebied op de cuestarug een eerste indicatie voor het aantreffen van vondsten uit deze periode. De hoogteligging zal een zekere aantrekkingskracht hebben uitgeoefend op de mens in het verleden. Daarnaast bevinden zich sporen daterend uit de ijzertijd en de Romeinse periode (o.a. bewoningssporen) in de omgeving van het plangebied. De verwachting op het aantreffen van sporen en vondsten uit deze periodes wordt eveneens hoog geacht.

Middeleeuwen en nieuwe tijd

Er werden in de nabije omgeving van het plangebied talrijke vol- en laatmiddeleeuwse sporen aangetroffen. Verder toont het historisch kaartmateriaal eveneens aan dat de regio druk bezocht werd in en na de middeleeuwen. De kans op het aantreffen van sporen en vondsten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd binnen het plangebied wordt bijgevolg als hoog ingeschat.

Belangrijk in deze is de bewoning aan de Kortrijkstraat, die volgens cartografische bronnen ten minste opklimt tot het midden van de 18^e eeuw. Gezien ligging van het terrein, nabij een belangrijke invalsweg naar de historische stadskern van Tielt, is het niet onwaarschijnlijk dat deze teruggaat op middeleeuwse occupatie van het terrein. In deze kan men verwijzen naar onderzoek in andere middeleeuwse steden in Vlaanderen, zoals in Geraardsbergen⁶⁰ en Gent⁶¹. Recent onderzoek aan de Bruggestraat in Tielt wijst op eenzelfde bewoningsdynamiek langsheen invalswegen naar de stad.⁶² Ook toont dit recent onderzoek het belang aan van de aanliggende achtererven, die vaak de locatie waren van belangrijke socio-economische activiteiten en ontwikkelingen.⁶³

1.4.2 Archeologische verwachting

In volgende paragraaf worden de resultaten van het bureauonderzoek gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

- Algemene paleolandschappelijke ligging: Landschappelijk gezien ligt het onderzoeksgebied op de rug van een cuesta. Hoger gelegen gebieden hebben steeds een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend op de mens.

⁶⁰ DEMOEN 2016

⁶¹ DEMOEN 2018b

⁶² DEMOEN et al. 2017

⁶³ DEMOEN 2018a

- Op basis van het uitgevoerde cartografische bureauonderzoek gecombineerd met een studie van de beschikbare orthofoto's kan gesteld worden dat er voor het onderzoeksgebied een lage densiteit aan bebouwing was in het verleden. Enkel in het oosten van het plangebied is er sprake van langdurige bebouwing. Het is niet onwaarschijnlijk dat deze bewoning opklimt tot de middeleeuwen. De aanliggende achtererven blijken bij dergelijke bewoning essentieel voor de ontplooiing van socio-economische activiteiten in de periferie van de stadskernen.

- Historisch onderzoek geeft aan dat de omgeving van het plangebied een lange, continue occupatiegeschiedenis kent. De oudste archeologische vermeldingen betreffen de aanwezigheid van lithisch materiaal uit het neolithicum. De impact van de historische bewoning op dit erg kwetsbare deel van het bodemarchief wordt overigens eerder laag ingeschat. Cartografische bronnen geven immers aan dat het grootste deel van het terrein niet intensief bebouwd werd.

In het kader van de oudste bewoning van het terrein en haar omgeving moet men ook verwijzen naar de vondst van Romeins aardewerk tijdens onderzoek op de Grote Markt. Deze vondst is nog steeds moeilijk te interpreteren en blijft een polemische element in de geschiedenis van Tielt. Sporen van menselijke occupatie uit de metaaltijden en Romeinse periode liggen met andere woorden niet buiten de verwachting. Recent onderzoek in Aarsele⁶⁴ wijst daarenboven op een occupatie van de cuestarug van Tielt tijdens de vroege middeleeuwen.

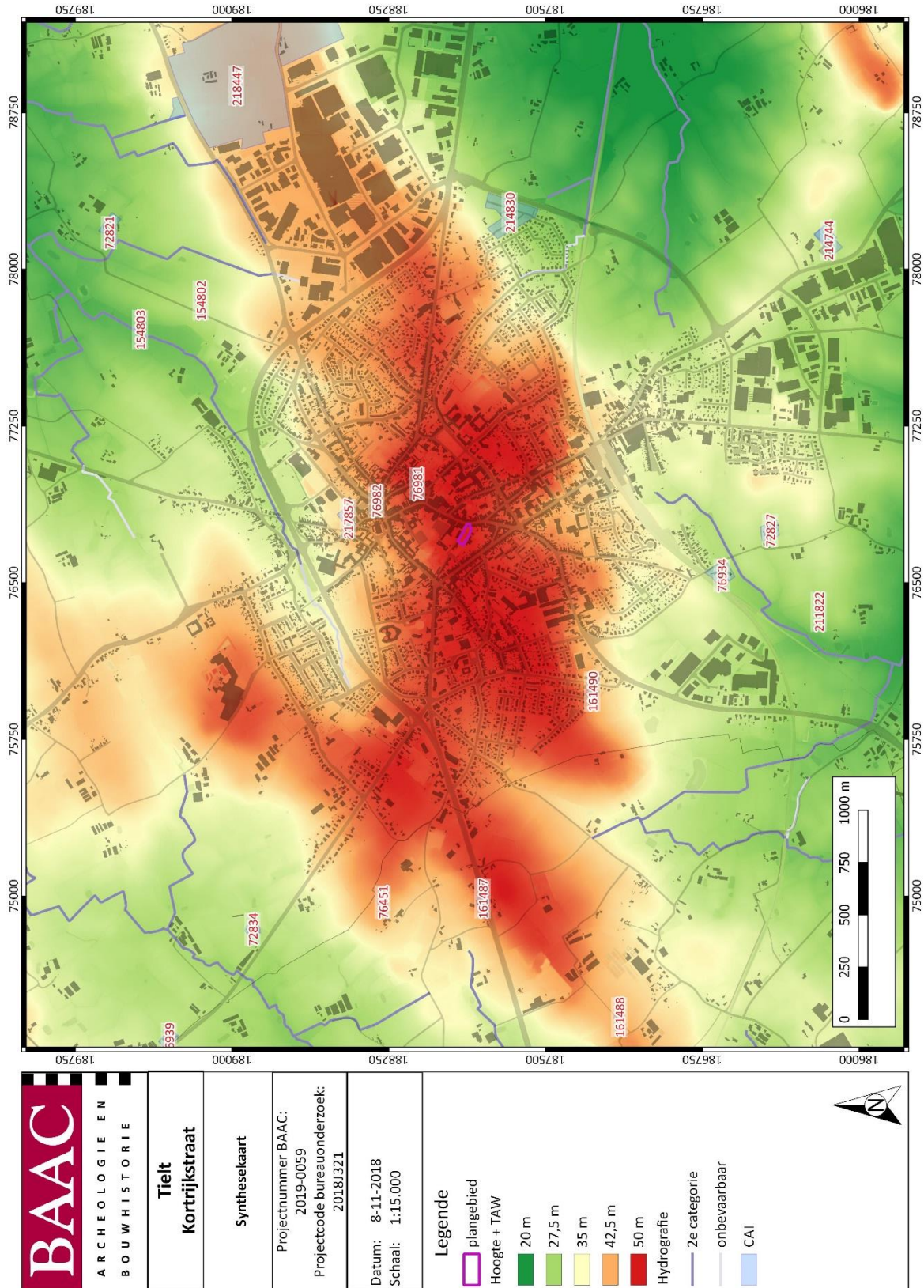
- De ligging van het plangebied geeft een algemeen verhoogde verwachting voor het aantreffen van sporen uit de neolithische periode en rurale nederzettingen vanaf de metaaltijden tot de nieuwe tijd. De CAI wijst in de wijde omgeving van het onderzoeksterrein op een groot aantal archeologische vindplaatsen uit een brede tijdsspanne. Zowel nederzettingssporen als artisanale sporen werden aangetroffen.

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Na afronding van het bureauonderzoek stelt BAAC Vlaanderen bvba vast dat verder vooronderzoek noodzakelijk is. Er werd namelijk onvoldoende informatie gegenereerd tijdens deze fase van het vooronderzoek om een mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven en dus een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van verdere maatregelen. Daarnaast is het vooralsnog onduidelijk wat de impact van de geplande bouwwerkzaamheden zijn op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Hierdoor is verder vooronderzoek noodzakelijk.

Het bureauonderzoek heeft immers aangetoond dat de kans groot is dat op het terrein aan de Kortrijkstraat te Tielt nog intacte archeologische waarden aanwezig zouden zijn. De ligging van het plangebied op een cuesta is gunstig voor het aantreffen van archeologische sporen vanaf het neolithicum. In de ruimere omgeving van het plangebied zijn archeologische resten aangetroffen vanaf het late neolithicum. Bijgevolg dringt verder archeologisch onderzoek zich op.

⁶⁴ SWAELENS 2016

Figuur 28: Synthesekaart: Plangebied op DHM met hydrografie en CAI-waarden⁶⁵

⁶⁵ AGIV 2018b; CAI 2018

1.4.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Er kan op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde kaartmateriaal en de historische en archeologische gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het plangebied niet met zekerheid gezegd worden wat de aard van de eventueel aanwezige waarden binnen de contouren van het plangebied zal zijn. Verder archeologisch vooronderzoek is noodzakelijk om het potentieel op kennisvermeerdering te onderzoeken. De kenniswinst die hiermee gepaard kan gaan, zou een aanzienlijke meerwaarde zijn voor de periode vanaf het neolithicum. Daarnaast is het vooralsnog onduidelijk wat de impact van de geplande bouwwerkzaamheden zijn op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Hierdoor is verder vooronderzoek noodzakelijk.

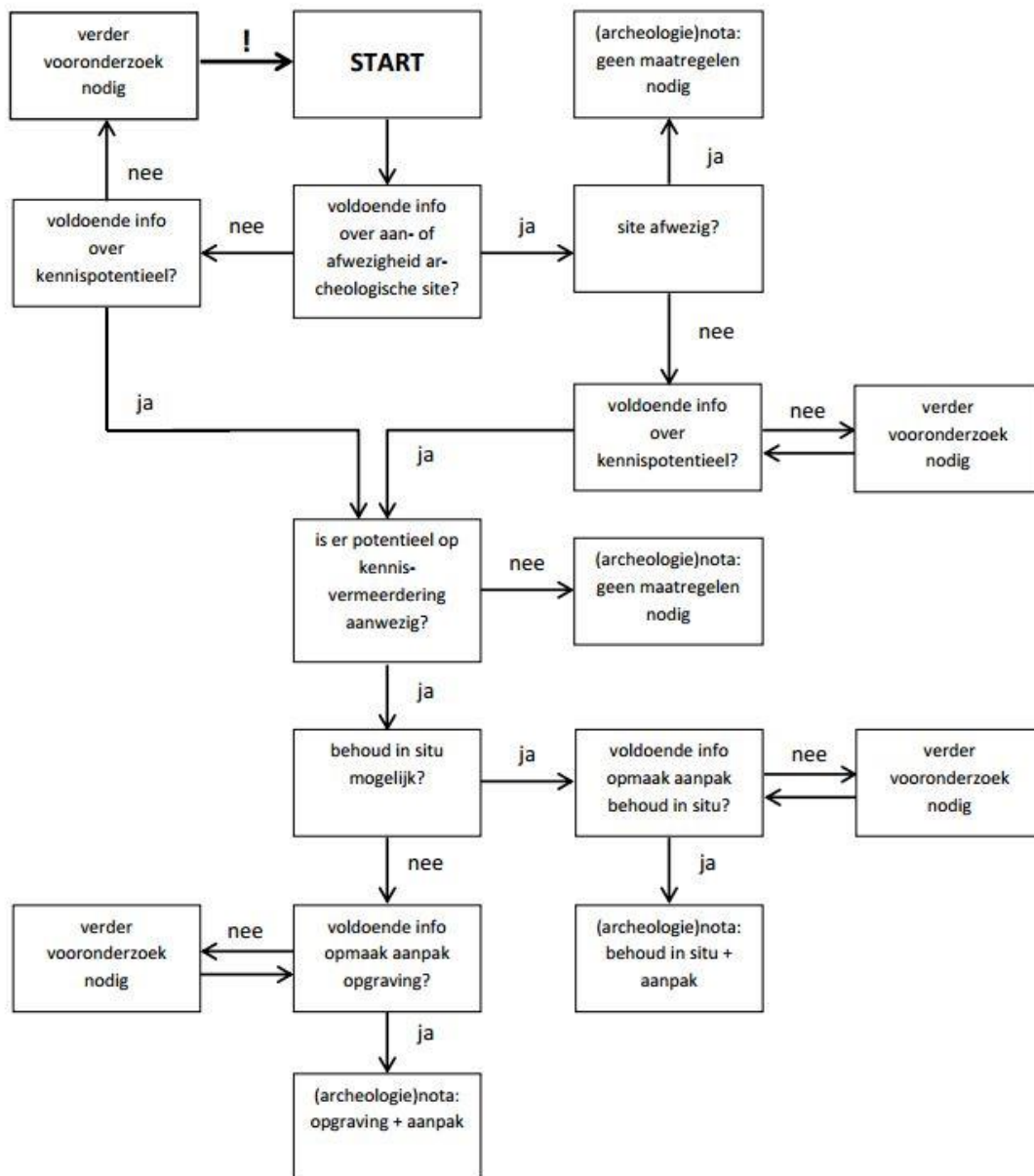
Het uitvoeren van een **landschappelijk bodemonderzoek in de vorm van boringen** blijkt de meest efficiënte methode te zijn om enerzijds de gaafheid van het bodemprofiel te bepalen en anderzijds de geomorfologie van de bodem (met mogelijke antropogene bodemhorizonten en relevante archeologische niveaus) in kaart te brengen. Dergelijk onderzoek kan ook het steentijdpotentieel van de bodemopbouw ter hoogte van het onderzoeksterrein in kaart brengen. Deze elementen zijn de essentie van de vraagstellingen voor het verder vooronderzoek.

Om het potentieel op kennisvermeerdering binnen het onderzoeksgebied te onderzoeken, stelt BAAC Vlaanderen bvba voor om allereerst een **archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem** uit te voeren in de vorm van een landschappelijk booronderzoek.⁶⁶ Door het toepassen van deze onderzoeksmethode kan een uitspraak gedaan worden over de eventuele aanwezigheid van archeologisch relevante lagen. Indien blijkt dat het bodemarchief nog relevante archeologische lagen bevat, komt het in aanmerking voor een **archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem**.⁶⁷ Binnen dit vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt – indien de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek hierop aansturen - best geopteerd voor een tweeledige aanpak, namelijk een archeologisch booronderzoek enerzijds en proefsleuven anderzijds. Het archeologische booronderzoek heeft als doel om eventueel aanwezige steentijdsites op te sporen, terwijl het proefsleuvenonderzoek zich richt op het detecteren van neolithische of jongere sites (metaaltijden, Romeinse periode of middeleeuwen). Hoe dit in de praktijk wordt omgezet, wordt verder toegelicht in het programma van maatregelen.

⁶⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017, pp.49–51

⁶⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017, pp.56–78

Figuur 29: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁶⁸

⁶⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017, fig.3.

2 Samenvatting

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt voor het plangebied aan de Kortrijkstraat te Tielt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw met bijbehorende nutsvoorzieningen en wegenis gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke ingrepen die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Bovendien werden de plannen van de opdrachtgever geplot op de bestaande situatie. Op deze manier kon een inschatting worden gemaakt van het onderzoekspotentieel van het plangebied aan de hand van bodem- en aardkundige gegevens en kon een verwachting ten aanzien van de archeologische waarden op het terrein worden vastgesteld. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek is de noodzaak voor verder archeologisch onderzoek op het terrein bevestigd.

Uit het bureauonderzoek is namelijk gebleken dat de kans groot is archeologische sporen binnen het plangebied aan te treffen. Er wordt dan ook geadviseerd om een verder archeologisch vooronderzoek uit te voeren.

3 Lijsten

3.1 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)	3
Figuur 3: Plangebied op de Orthofoto van 1971	6
Figuur 4: Plangebied op de Orthofoto van 1979-1990	7
Figuur 5: Plangebied op de Orthofoto van 2000-2003	8
Figuur 6: Plangebied op de Orthofoto van 2005-2007	9
Figuur 7: Plangebied op de Orthofoto van 2008-2011	10
Figuur 8: Plangebied op de huidige Orthofoto	11
Figuur 9: Weergave van toekomstige inplanting (gelijkvloers)	12
Figuur 10: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting (gelijkvloers) op kadasterkaart (GRB)	13
Figuur 11: weergave van toekomstige inplanting (ondergronds en nutsvoorzieningen)	14
Figuur 12: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting (ondergronds en nutsvoorzieningen) op kadasterkaart (GRB)	15
Figuur 13: Doorsnede van de toekomstige inplanting (gebouw)	16
Figuur 14: Doorsnede van de toekomstige inplanting (parking en wandelpad)	16
Figuur 15: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)	20
Figuur 16: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM	21
Figuur 17: Schematische doorsnede van de cuesta's in Centraal West-Vlaanderen	23
Figuur 18: Plangebied op de tertiairgeologische kaart	25
Figuur 19: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:200.000	26
Figuur 20: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000	27
Figuur 21: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	28
Figuur 22: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen	29
Figuur 23: Plangebied op de Ferrariskaart	34
Figuur 24: Plangebied op de Vandermaelenkaart	35
Figuur 25: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen	36
Figuur 26: Plangebied op de Poppkaart	37
Figuur 27: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart	39
Figuur 28: Synthesekaart: Plangebied op DHM met hydrografie en CAI-waarden	44
Figuur 29: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek	46

3.2 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	38

4 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGIV, 2018a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2018b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2018c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1979-1990, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018f. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2005-2007, Vlaanderen.
- AGIV, 2018g. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2000-2003, Vlaanderen.
- AGIV, 2018h. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2008-2011, Vlaanderen.
- AGIV, 2018i. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2018j. Geoportaal GGA. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.
- BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- CAI, 2018. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CLOET, M.E.A., 2009. *Geschiedenis van Tielt. Een nieuwe kijk op een rijk verleden*, Tielt: Lannoo.
- DEMOEN, D., 2018a. De lokale economie overstegen: de economische ontwikkeling van perifere terreinen in de middeleeuwse centrumsteden in Vlaanderen a.h.v. recent onderzoek aan de Gasthuisstraat in Poperinge (West-Vlaanderen). *Archaeologia Mediaevalis*, 41.
- DEMOEN, D., 2018b. *Gent Godshuishammeke, BAAC Conceptrapport*, Gent (Mariakerke).
- DEMOEN, D., 2016. Van ruraal hinterland tot stadskern. De ontwikkeling van Geraardsbergen tussen de 12e en de 14e eeuw: een synthese aan de hand van recent onderzoek (Grotestraat en Oudenaardsestraat te Geraardsbergen, O.Vl.). *Archaeologia Mediaevalis*, 40, pp.65–68.
- DEMOEN, D., CLAUS, A. & DEMULDER, J., 2017. *Nota Tielt Bruggestraat, BAAC Vlaanderen Rapport*

- 669, Gent (Mariakerke).
- DOV VLAANDEREN, 2018a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2018b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2018c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2018a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2018e. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).
- GEOPUNT, 2018f. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).
- HASQUIN, H., VAN UYTVEN, R. & DUVOSQUEL, J.-M., 1980. *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek.*, Gemeentekrediet van België.
- IOE, 2018. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2018. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- DE MOOR, G., 1997. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: Kaartblad 21 Tielt*, Gent.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000. Kaartblad Oostende*, Leuven.
- DE SMAELE, B. et al., 2017. *Archeologienota Tielt-Bedrijventerrein Noord (Provincie West-Vlaanderen), rapport 160*, Gent.
- SWAELENS, C., 2016. *Tielt, Hoogmolenweg, BAAC Vlaanderen Rapport nr. 383*, Gent (Mariakerke).
- VANHOUTTE, C., 2016. *Archeologische prospectie Tielt Meerlaantjesstraat (Prov. West-Vlaanderen), basisrapport Monument*,